

ACADEMIA ROMANA.

ARHIMANDRITULŪ

VARTOLOMEI MĂZĂREANULŪ

(1720—1780)

NOTIŢĂ BIOGRAFICĂ ŞI BIBLIOGRAFICĂ

DE

V. A. URECHIA

Membru alŪ Academiei Române.

EXTRASŪ DIN

ANALELE ACADEMIEI ROMANE

Seria II. — Tom X.

Memoriile SecŢiunii Istorice.

BUCURESCI

TIPOGRAFIA ACADEMIEI ROMANE

No. 42. — Strada ColŢei. — No. 42

1889.

PreŢulŪ 60 bani.

Innr. A. 70. 371.

027320

ACADEMIA ROMANA.

ARHIMANDRITULŪ
VARTOLOMEI MĂZĂREANULŪ

(1720—1780)

NOTIŢĂ BIOGRAFICĂ ŞI BIBLIOGRAFICĂ

DE

V. A. URECHIA

Membru alŪ Academiei Române.

DonaŢiunea Măiorescu

EXTRASŪ DIN
ANALELE ACADEMIEI ROMANE

Seria II. — Tom X.

Memoriile SecŢiunii Istorice.

BUCURESCI
TIPOGRAFIA ACADEMIEI ROMÂNE

No. 42. -- Strada ColŢei. -- No. 42

1889.

C 112036

ACADEMIA ROMANA

ANUNCIERII

VARTOAMEI MAZAREANILOR

(1930-1931)

EDITURA DE TIPOGRAFIE

B.C.U. Bucuresti

C112036

ARHIMANDRITULŪ VARTOLOMEI MĂZĂREANULŪ.

(1720—1780).

NOTIŢĂ BIOGRAFICĂ ŞI BIBLIOGRAFICĂ

DE

V. A. URECHIA

Membru alŪ Academiei Române.

Şedinŷa de la 4 Novembre 1888.

Mulŷi sunt ŷi in secolii trecuŷi muncitorii harnici ai propăşirei naŷiunii române, dar au ramasŷ mulŷi necunoscuŷi, căci aceia n'au semnatŷ cu numele lorŷ lucrarea ce au făcutŷ in cutare ori cutare direcŷiune a desvoltărei romănesci.

Aşia eugetŷ euŷ, că arŷ fi o lucrare obligătoare pentru Secŷiunea istorică a Academiei, ba ŷi pentru Secŷiunea literară, să descopere ŷi să le aducă la cunoscinŷa publică, pe cât posibilŷ, numele acelorŷ nesciuŷi pioneri ai Romănismului, ai culturei, ai evoluŷiunii, din întrėgă viaŷa a naŷiunii române. Căt ne arŷ fi de folos să scimŷ, bună-ōră, de cine a fostŷ scrisŷ «*Letopiseŷulŷ nostru celŷ latinescŷ*» ŷi «*Letopiseŷulŷ nostru celŷ Moldovenescŷ*», de care face menŷiune Gr. Ureche! Cine a lăsatŷ pe urma sa cele «*isvode ale nōstre*» utilizate de acelaş cronicarŷ? Cuŷ datorimŷ minunatulŷ fragmentŷ de cronică, ce am probatŷ, altă dată, că nu este opera lui N. Milescu? Cari sunt adevăraŷii autori ai cronicelorŷ evenimentelorŷ care precedŷ pacea de la Kuciuk-Kainardgi, cronică ce Acade-

mia ară trebui să le tipărescă, căci copriinderea loră este de mare interesă pentru istoria țeriloră năstre dinainte de 1774 ?...

*

A pune *nume propriă* pe lucrările anonime anteriore, este a «*individualiza*» acele lucrări.

Căștigă îndoită ese din asemenea *individualizare* : pe de-o parte aducemă nume năuă, cari îmbogătescă lista cea atătă de restrinsă a bărbațiloră năștri iluștri din trecută, și pe de alta căpătămă, din cunoscința *individiloră*, cunoscința luminată a însăși societatea din care aă făcută parte acei *indiviți* : scriitori, învățați, artiști etc. Ca să scimă bine istoria unei anumite Societăți, a unei cultură ăre-care, nu cunosc metădă măi proprie, decăt cercetarea de aprăpe a *istoriei individiloră* măi deosebiți, cari aă trăită în acea societate, cari aă fostă *factori* acelei cultură.

*

Este ună adevărată clișeu istoric și literară acela care proclamă, ca după Demetrie Cantemiră, că odată cu venirea la tronă a lui Necolai Mavrocordată, adecă a Fanarioțiloră, s'a oprită loculă ori-ce propășire între Romăni și că numai cu venirea în Muntenia a lui G. Lazară și cu mișcarea politică de la 1821 s'a închisă ună întregă secolă de întunecă, de ignoranță a națiunei și de cădere a limbei romăne.

Pe tătă ăiua ne vină la mână codice și documinte proprie a proba falsitatea acestei aserțiuni, pornită din o ură de altmintrelea legitimată a Romănului contra domniei fanariotice. Nu intră în cugetulă meă de a apăra infama domnie fanariotică, dar nu potă admite, pentru onărea chiar a Romănului, că o mână de greci a putută ezi în principate ori-ce curgere de graiă și ori-ce isvoră de cugutare romănescă, între 1710 și 1821 ! Sunt, din contra, convinsă că, în legătură cu mișcarea culturală, care aduce, în Ardeal, la 1754, înființarea școlei, a focarului romănescă intelectuală din Blajă, se petrece și în țerile ceste-l-alte romăne o lucrare de redeșteptare ro-

mănescă, deosebită, ba chiar imponcișată curentului culturală fanarioticesc.

Unul din bărbații, aprópe necunoscuți (1), dar care aú fostú, în Moldova, în secolulú trecutú, în fruntea curentului culturalú românescú, a fostú *Archimandritulú Vartolomei Măzăreanulú*.

*

Nu potú până astă-đi spune când s'a născutú Vartolomei Măzăreanulú, dar presupunú că acesta a pututú fi între 1720—1725 (2). Elú aparține unei epoce fórte agitate și fórte durerósă din esistența Moldovei. E destulú să-și amintescă cine-va prin ce potopú nemilostivú, și ce șirú neîntreruptú de ڃile grele se strecurá națiunea română între invasiunea generalului Munih și paceá de la Kuciuk-Kainardgi! Este secolulú în care, din ce în ce mai întetiți, se isbescú, chiar în ogórele române, cei doi factori, cari de la 1699 n'aú incetatú nici astă-đi d'a concura la faptele, cari atingú patria română : Rusia și Austria.

Starea mizerabilă în care sunt afundate țerile nóstre : Moldova încă de la răsboiulú, căruia pune capátú pacea de la Carlowitz; Muntenia cu isbirile ce primi din pacea de la Pasarowitz, isbiri nedeajunsú domolite prin pacea de Belgradú; ingenuchiarea ambelorú țeri sub călcáiulú domniei fanariotice; tóte aceste împrejurări constituiaú unú mediú ambientú propriú a cresee, în proporțiunii estraordinare, influința aceluí vecinú care arú fi intervenitú în favórea ușurárei, daca nu a totalei îndreptári a réului.

(1) Despre Măzăreanulú nu a pomenitú până astă-đi, la scirea mea, de cât *Candela* din Cernáuți, în care, la pag. 566, D. G. Popovici publicá mai ántéiú o diplomá școlară semnatá de Arh. Vartolomei Măzăreanulú, și care diplomá o dăm mai la vale întrégá. P. S. Melchisedecú încă a făcutú mențiune despre o scriere bisericescá a acestuia, de care vomú vorh la vale. Veđi și «Arhiva Rom. de M. Kog. T. I pag. 262.»

(2) Ia istoria sa a mánăstirei Putnei, Măzăreanulú povestescú faptele ce aú aflatú de la călugári, că s'aú petrecutú înainte de elú, apoi adaugá : «iar ce s'aú întimplatú în ڃilele nóstre, de tóte pe rëndú, însă pe scurtú voiú aréta mai josú»; și vorbesce mai josú ca de lucrurí véđute de el. de faptele de la 1739; decí între 14—19 ani puté să aibá elú pe la 1739 Unde ș'a făcutú școla, Măzăreanulú, nu sciú până astă-đi să spunú, dar resultá din cercetárea lucrárilor lui, că sciea minunatú limbele slavoná, grécá și cea materná. Că era înzestratú cu fórte frumósé cunósinți, apare totú din. operele sale numeróse.

Primul din cei doi factori politici, Rusia, va intra în luptele sale contra Turciei cu mai multă energie decât la 1711, pe timpul vieții și activității Archimandritului Măzăreanu. Ajutată de comunitatea de religioane, grăind limbajul desinteresat al protectorilor puternici al celor slabi contra asupritorilor lor, Rusia câștigă din ce în ce mai multă înrîurire în Principatele române și în Orient.

Dacă din capul locului această influință, nu fu decisivă, e căci Rusia în invaziunea oștirilor sale sub Munich, la 1739, se purtă dușmănesce în țară, așa că Măzăreanul nu pôte la un moment a nu desaproba pre Ruși. Ori-cât îi iubesc, ca creștini, el spune, că «*Muscalii la eșirea lor din Iași și din Moldova au făcut reu stricături, au tăiat, au robit, au prădat*».

*

Cum-că Rusia și nu Austria era vecinul Românilor, indicat de împrejurări, ca să dobândescă influința în Principate, mai ales în secunda jumătate a Secolului al XVIII-lea, se esplică mai înteu prin fapta, că Austria primi o mare scădere a prestigiului său prin pacea de la Belgrad, silită fiind a restitui Turcilor Oltenia, și apoi și prin alte împrejurări, dintre cari cred util a însemna aci două și anume :

a) Situațiunea detestabilă ce Austria făcu bisericei ortodoxe a Românilor, până ce, mai luminată asupra propriilor sale interese, se otărăsece a asculta, măcar în parte, cât privesce biserica ortodoxă, cererile Românilor Ardeleni, în Dieta de la Cluj din 1690—1691 (1). Cum puteau Români din Principate să caute cu inimă bună spre Austria, când ei sciau ce sordă tristă aveau, în Ardeal, conaționalii lor, chiar și din respect și mai ales din respect al religioanei strămoșesci ?

b) A doua împrejurare care împuțina sorții de influință a Austriei

(1) Petițiunea Românilor contra orobilelor «*approbatae*» ale lui Ion Kemeni din 1588, redactată mai ales de Iosif Mehessi Consiliarul de Curte, bunul Român, a provocat, la Dieta din Cluj, recunoscerea prin articolul 60 a bisericei ortodoxe a Românilor.

în Principate, era serioasă ei proprie situațiune, în mijlocul războiului de succesiune cu pierderea Silesiei, cu luarea orașului Praga de Frederic II (1744) și a celorlalte evenimente din acest război și din cel de mai apoi : războiul de 7 ani (1756—1763). Rolul dubios ce joacă Austria în timpul când Rusia trage spada contra Turciei și prin victoriile ei o silește la pacea de la Kuciuk-Kainardgi, nu este de natură a-i asigura în Principate o înfriurire, ce nu o putuse dobândi până la 1763.

Din contra, chiar din amestecul Rusiei în afacerile Europei centrale, sporesce înfriurirea ei între Români. Victoria renumită de Ruși asupra Prusienilor la 1759 ; luarea Berlinului la 1760, pe când Franța pierde Canada și Pondicheri și alte colonii ale sale, sunt de natură a da Rusiei un loc însemnat în areopagele Europene. Această situațiune adaugă tot mai mult influința Rusiei în Orient și pregătește declarațiunea de război contra Turciei, de la 1768 și prin aceasta, noi sorți pentru Rusia, de a-și înmulți amicii între Români din Principate.

*

Archimandritul Măzăreanu este în parte martor și în parte actor în evenimentele ce se desfășură între anii 1750 și 1780.

În Moldova domnia de la 1749 Constantin Racovitză ; în Muntenia era Grigorie Ghica. Sub amândoi acești domni țerile noastre numai în fericire nu buiceau. Atât de mare era pustiirea lor, din înmulțite cauze, — interne și externe, — iar mai ales din cauza cumplitei sorți ce făcea țeranului așa disa «*vecinătate*» în Moldova și «*rumânie*» în Muntenia, încât cestiunea acesta preocupă și pre unii din Domni greci, de altminterlea prea puțin interesați la prosperitatea țerilor noastre. Vecinătatea fusese desființată în Muntenia. În Iunie 1749 Constantin Mavrocordatul emancipă și pre țeranii din Moldova hotărîndu țilele de boieresc și beilicurile mai limitate și regulându în cât-va și birurile.

Reforma lui Mavrocordatul, cu tot aspectul ei umanitar, avea pentru domnia greacă un rezultat și mai practic decât simpla

înmulțire în țără a țăranului, materie imposibilă; ea slăbia pre boierime, proprietarii de moșie. Apoi decă se mai găsea cine-va în țările române care să cuteze a pune stavilă domniei fanariote și a provoca adese căderea ei, erau boierii moșierii. Isbită de greci, prin nepregătita reformă a lui Mavrocordat, proprietatea românească primi lovitura de grație prin sobornicescul hrisov de la 1795, care desființându în parte legea «*protimisului*» deschise străinilor porța prin care să se substituie ei la vechii *moșierii români*.

Reforma lui Mavrocordat slăbi *proprietatea*, ultima cetate a Românității, și nu isbuti de a ridica în picioare nici pe țăranul român!

Astă-fel, pe la începutul secunde jumătăți a secolului XVIII-lea boierii români sunt sărăciți și nemulțamiți; nemulțamiți și sărăciți sunt și țăranii.

Autorii unei asemenea stări de lucruri erau fanarioții. Cine din vecinii Principatelor s'ar fi arătat compătitor la pësul general al lor, era sigur să fie bine văduț, iubit chiar!

Iată nou îndemn pentru Români de a asculta cu recunoștință promisiunile ce le vin de peste Nistru. Rusia devine puterea în jurul căreia graviteză Româניה.

*

Putea ore, ca în fruntea acestui curent rusofil să nu pășescă și *Biserica Română*? Nu ignora prelații bisericei române că Maria Tereza, nu cu mult înainte de 1744, respinsese umilita pre cât și drepta cerere a Românilor din Ardeal, de a fi recunoscuți barem ca a 4-a națiune ardeleană, cu dreptul de a se închina lui Dumnezeu în lege strămoșească. Și se respusesese, că nu se pôte așa ceva, căci s'ar strica sistematizarea celor trei alte națiuni, stabilită prin *Approbatæ et Compitatæ Constitutionis Transilvaniae*!

Și pe când biserica română ortodoxă suferă în Ardeal atât, în cât cei mai puțin curagioși nu întârzie a primi *uniatismul*, Moldovenii citesc în scrierile prelaților lor, de încă din secolul XVIII-lea, minunatele descrițiuni a splendorilor și bogățiilor bi-

sericeii rusești. Nemuritorul Dosoftei, bună oră, atrăsese atențiunea bine-credincioșilor Moldoveni asupra bisericeii din Kiev și a pescerii sfintelor mōște.

Ce e dar de mirare, să aflăm în Vartolomei Măzăreanu un apostol înfocat al politiceii muscălești în Moldova, între anii 1760—1780?

O parte din lucrarea sa, fie ca om al țerei, fie ca scriitor, se resimte, negreșit, de această direcțiune politică.

Nu mai puțin, fiindu comptu de împrejurări, *Archimandritul Măzăreanu* merită totă atențiunea istoriei noastre politice și literare.

*

În Octombrie 1768 se întemplantă o schimbare de domnie în țările române. La Munteni venise Domn Grigorie Ghica III din o linie colaterală a lui Alexandru Ghica, escelintele Domn, fiul lui Scarlat Ghica, cel care ostoisă întru cât-va nevoile supușilor săi.

Deja cu o lună înainte, la 25 Septembrie 1768, sultanul împinsu de Francia, aruncase în Edicula pre ambasadorele muscălești. Causa aparentă a declarării războiului era o încălcarea de nesce Cazaci a pământului Basarabiei și al Crimeei, în urmărirea a nesce rebeli Poloni.

Declarațiunea de război nu fu străină înlocuirii în Domnia Moldovei a lui Grigorie Calimach, de și era favoritul Hanului Tătărescu Gherei. Ca să deșoacă intrigile la Constantinopole, Grigorie Calimach trāmisese acolo pe frate-său Alexandru. Pōrta schimbăse pe Terzimanul Caragia și dāduse acestu postu intrigantului Nicolae Dracu Sutz. Acesta, căștigat de ambasadorul francesu, îndemna și elu pre Turci la război contra Muscalilor. Nicolae Dracu făcu Kapukehaia în locul său pre frate-său Michalache și se gândia acum, cum să ajungă elu Domn la Moldova. Mrejuit de presința la Constantinopole a lui Alexandru Calimach, N. Dracu isbuti să-lu trāmișă din Constantinopole, cu ordinul vizirului, sub pretextu ca să mērgă la Iași, să fie de ajutorul lui Grigorie Calimach fratelui său. De aci mare intrigă se stīrnīsă între Alexandru Calimach și

noulă Dragoman ală Porței. Aceste intrigi ajungă la mazilirea lui Gregorie Calimach, în favoarea multă protegiatului ambasadorelui Franței din Constantinople, anume Constantină Mavrocordată.

Acum urmă invaziunea Moldovei de către Ruși sub Galitzin.

În 21 Iuliă 1769 Mitropolitulă Moldovei scrise Principelui Galitzin, în numele țerei, că ea se închină Rusiei și că boiarii se declară partizani ai Ecaterinei II.

Posedemă asupra evenimentelor de la această dată, până la pacea de Kuciuk-Kainardgi, documente originale, corespondința dintre Mitropolitulă Moldovei cu capiș oștiriloră muscălesci. Aceste documente sunt inedite și completă minunată pe cele publicate în Arhiva Românescă T. I, p. 129—208 și pre cele comunicate de d-lă D. Sturdza d-lui T. Codrescu, care le-a publicat în Uricarulă său, tom. VI, pag. 355—452. Nu le aducemă aicea căci ne-ară îndepărta pré multă de obiectulă ce ni-am propusă, dar voră face obiectulă unui altă memoriu.

*

Ca omă amestecată în cele ale politicei, pentru prima dată află pre Archimandritulă Măzăreanu în cursulă evenimenteloră cari succedă invaziuneiă muscălesci de la 1769.

Generalulă Elem, în Septembrie 1769, prin art. 14 a unei ordonanțe, cere să se trămiță din partea țerei, la Petersburg o delegațiune de două boieri și ună «*obrază din clirosulă sfintei biserici, ca să mérgă la luminatele piciore a pré puternicei împărătese, să cadă și să mulțămescă pentru mila ce aș arătată Măria Sa, cu trimiterea oștiriloră, cu care i-aș scosă din jugulă robiei. Și apoi să facă cerere, rugămintă, pentru tôte câte voră socoti că sunt de starea și de odihna tuturiloră de obște, mile a prea puternicei Impărătese, rugându pre sfințitulă Dumneșă ca să întărescă deapururea puterea armiei Impărățieiă sale asupra tuturiloră vėduți și nevėduți vrăjmași și împrotivitori legii pravoslaviei*». (Arh. Românescă T. I, p. 135).

Deputații rânduși să mérgă la Petersburg din partea Moldovei sunt mai mulți de cât trei ceruți de generalulă Elem. Aceștia sunt :

Inocentie Episcopu de Huși, Benediet Egumen Moldoviței și **Vartolomei Măzăreanu** Egumenu de Solca; iar dintre boieri: Ion Paladi fostu mare Logofetă, Enakaki Milu fostu mare Spătaru și Logofetulu Lupu Balș. Acesta nu putu totuși insoți delegațiunea fiindu pré bêtrână.

*

Archimandritul Măzăreanu a trebuită să fie alesu membru alu deputațiunei, din causă, negreșitū, că se bucura de o frumósă reputațiune, și ca călugărū și ca omū invêțatū.

Nu era Vartolomei Măzăreanulū la data acêsta unū omū nou. Reputațiunea lui este mai vechiă. Ceea ce a pututū contribui, pe lângă meritele lui, la alegerea lui Vartolomei în deputațiunea trămisă la Petersburg, a fostū, de sigurū, împrejurarea, că dênsulū căletorisă deja în Rusia. Ne spune însuși, că «la 1757, «aū trămisū sf. sa (Mitropolitulū Iacob) la **Kiev** pre Archimandritulū acestei mônăstiri (Putna) **Vartolomei Mazăreanulū** și pe Ieremonachulū Calistru ot Putna și pe Ieromonachulū Michail ot Sihăstria Putnei, de aū cerșutū milostenie și aū adusū 86 icóne a tóte praznicile mari și micī preste anū și 2 stéguri mari bisericesci. Totū atunci aū adusū tuturorū părinților aī acestei mănăstiri rase și mantii de Muhair» (*Istoria mănăstirei Putna de Măzăreanulū în memoriulū meu «Inscripțiuni după manuscrise»*). Grație acestei misiuni și reputațiunei lui, V. Măzăreanulū aflându-se, pe la 1757, Archimandritu mônăstirei Putna, dobândi de la mitropolitulū Iacob dreptulū de a purta mitră și cărja la slujba bisericescă a mônăstirei, ca unū privilegiū alū marei mônăstiri *Putna*. Acestū dreptū a fostū recunoscutū mônăstirei Putna, apoi, după încorporarea Bucovinei la Austria, în 12 Marte 1788, și de către Dosoftei episcopulū Bucovinei.

Iată actulū probândū acêsta, actū ce am dobânditū în escursiunea mea din 1886 în Bucovina.

Іаков кѡ mila лѣи Дѣмезѣс Архіепѣкон ші Мітрополіт Молдавїї.

•Архієпискѣ еѡ тѣтѣрѡр кѣи еѡ кѡде лїцї. Дѣ вркме че сѡнта шн mare Мѡнѡстїре Пѣтна, сїдїрѣ рѡпосѣтѣлѣи арѣс фѣрїчїре Домнѣ Стѣ-

фан Боевѣд чед вѣн, днчепѣт сад чнстѣт асч нѣмѣ чеа маї ѣтѣї, кап тѣтѣрѣр Мнхстѣріалор пнзмѣнтѣлѣї Молдѣвії, сангѣрѣ де снне стхпнн-тоаре, ннхнре сѣпѣсч. Днтрѣ ѣченѣтѣл еї аѣ фост шн есте Архімандрѣї, аѣжнд Ігѣменїї еї тѣт дѣѣна протемїсіре а фї фнхлцацї ла степеня Архіерїей, ла сфнтеле Епїскопїї а ачїцїї Пятрїї, кѣм сад ѣрмат шн пѣнн ла смеренїа нѣастрѣ. Шн лѣннч алте мїлѣїрї сад дѣт еї прѣтїе, ка Ігѣменїї еї сч саджаскѣ кѣ Наведѣрнїца, кѣ крѣче де пїепт, шн кѣ кѣржж Архімандрѣскѣ, каре еї спре алор вѣчнїкѣ поменїре лѣѣ афїорїснт ачїцїї сфѣте Мнхастѣрїї. Дрент ачѣста, шн смеренїа нѣастрѣ афѣлѣм кѣ вѣле а ѣтѣрї ачест ктїторѣск ашезѣмѣнт, шн влѣгословїм пе прѣкѣвнѣсѣл Архімандрїт куѣр Вардоломеѣ Мазерѣнѣл, кѣм шн пе кѣвїюсѣл Ігѣмен куѣр Калнстрѣт, ка ла Дмнезѣцїїле саджѣе сч саджаскѣ кѣ поменїтеле маї сѣс подоѣве. Дѣкѣ кѣвїюсѣл Архімандрїт сч аѣвѣ вѣе а саджн шн кѣ Архімандрѣска Мнтрѣ, че сч афѣл ла нѣмїта Мнхастѣре. Шн пофтїм шн пе ацїї ѣрмѣтѣрї скѣвнѣлѣї нѣстрѣ прѣвѣсфнцїцї Архіерїей, ка ачест ктїторѣск ашезѣмѣнт счл пѣзѣсчѣ, спре сѣлѣ аѣї Дмнезѣѣ, пентрѣ чнстѣла ачїцїї Мнхстѣрїї, шн алор вѣчнїкѣ поменїре, Алнн. Вѣѣт : зѣѣ Март кѣ. Іѣкѣв Мнтрѣполїт Млѣдѣвїей.

Iată acum și actulŭ de la Episcopulŭ Bucovinei :

Де време, кѣ сфннта Мнхстѣре Пѣтна, прѣкѣл фннннте време, ашѣ шн аѣлм дѣнѣ нѣлѣ регѣламѣнт а кнїросѣлѣї Бѣсковнїї рѣлѣжне пе кѣхтїтѣ ѣ ранѣл сѣѣ, адекѣ, ка Мнхастѣреа чед ѣтѣїѣ ачїцїї Пѣтрїї, шн фїїнд кѣ ктїторѣсѣл ашезѣмѣнт шн прѣтїа еї, че сч аратѣ маї сѣс, пѣчї фпрѣтїва поменїтѣлѣї регѣламѣнт нѣ еѣте, — Пентрѣ ачед сч фтѣрїеце шн дѣспре партеа нѣастрѣ, шн дѣрѣїм ѡ Кѣржж Архімандрѣскѣ, каре сч фїе пентрѣ Ігѣменїї Пѣтнїї лѣннч челе алте подоѣве че сжнт поменїте маї сѣс, ла церемѣнїїле вїсерїчїї шн алор парадїї дѣхѣвнїчїї.

Чернѣцї 12 Март 1788.

Доснѣї Епїкоп Бѣсковнїї.

*

Despre importanța și ănteitatea mănăstirei Putna mai cunѣscemŭ trei acte inedite :

1. Michai Racoviță in Marte 17 anulă 1723, dă ună uricū de scutire a unorū poslușniei ai Mōnăstirei Putna și constală că acēstă mōnăstire, «din pricina acestei biserici (de la Voloveț) căci aū fostū vechie, s'aū suitū rēndulū mănăstirei Putnei de este mai naintea altorū mănăstiri și până astăđi».

2. Din 1736 Mai 14 de la Gregorie Ghica W. Acesta amintesce că la mōnăstirea Putna a strămutatū Stefanū Vodă biserica de lemnū făcută de Dragoș Vodă la Olovețū. Iată-lū :

«Iō Gregorie Ghica W. etc., facemū scire cu acēstă carte a Domniei mele tuturorū cui se cade a sci, pentru o sfintă biserică de lemnū, ce aū fost făcut-o Dragoș Vodă la Olovețū și rēposatulū Stefanū Vodă aū mutat-o la Putna, la care biserică sprijinindu se **Θεοτικῶς** proin Egumenū de Putna și alți călugărași, Domnia mea am făcutū milă cu acea sfintă biserică și iam datū doi ómenī de scutelă, ómenī străini, fără bani in visterie. Și acei ómenī să fie in pace și in scutelă de tóte birurile, plătindū ei numai câte unū galbenū de omū la vremea haraciului, mai multū nimicū altă să nu dēe nici la unū felū de birū, nici să-i supere nime, pentru ca să fie de poslușania călugărașilorū ce vorū fi petrecētorī la acea biserică. Așijderea și la vremea desētinei iarăși să aibă scutelă 30 de stupī; pe acēste bucate nici unū banū desētina să nu dē, pentru ca să fie de luminī și tāmăe la s-ta biserică. Dreptū aceea poruncimū tuturorū boiarilorū și vóuă slujitorilorū, cariī veți imbla orī cu ce felū de slujbă a Domniei mele la ținutulū Sucēvei, vėđēndū cartea Domniei mele, toși să vė feriți de acei ómenī, să le dați bună pace și stupiī încă să fie scutiți precum arată mai susū, că cine nu se va supune cărții Domniei mele și s'arū ispiti a face mai multă supărare, unii ca aceia iī vomū aduce aice și cu urgie se vorū pedepsi. Acēsta poruncimū.

«Iași leat 7244 Marte 14. (1736).

3. Alū treilea documentū este actulū sobornicescū din 7264 (1756) Ianuarie 2, prin care, sub blastemū, se opresce subalternizarea când va

a mănăstirei Putna. Acestă actă este foarte interesantă pentru istoria acestei glorioase mănăstiri și deei elă dămă integralmente :

Іакѡвѣ кѡ мѡла лѡи Дѡмнезѣѡ Архіепіскопѡ шѡи Митрополітѡ а тоатѡ Молдова.

А цѡиѡнцѡ сѡ фѡе тѡтѡрѡр кѡи сѡ кѡде а цѡи. Де врѣме че сѡнта Мѡнѡхестире Пѡтна, зѡдѡрѣ рѡпосѡтѡлѡи ѡтрѡ ферѡчѡре Дѡмнѡ Стефан Бѡевоѡ чѡл вѡи, дѡнченѡт сѡѡ чѡнстѡт ѡсѡ нѡмѡ чѡ май ѡтѡи, Кѡп ѡтре ѡлте дѡмнѡеѡи Мѡнѡхестѡрѡи де цѡрѡ, шѡи сѡѡ кѡверѡисѡт ѡ стѡрѣ сѡ, не ѡвѡнд ѡлтѡ сѡпѡнѡре, преѡлм шѡи Ктѡиторѡи сѡи ѡѡ ѡшезѡто ѡфѡи ѡ волнѡчѡа сѡ сѡнѡгрѡ стѡнѡнѡтѡре тѡтѡрѡр ѡкрѡрѡлѡр ѡи, не фѡкѡндѡш метѡк нѡкѡрѡи. Кѡре дела зѡдѡрѣ ѡчѡеѡи Мѡнѡхестѡрѡи ѡѡ треѡтѡ врѣме де ѡнѡи, шѡи тѡт ѡшѡ сѡѡ нѡзѡт ѡ рѡндѡшѡла ѡнѡнѡнѡнѡтѡлѡи сѡѡ. Шѡи ѡкѡлм ѡвекѡндѡсѡ зѡдѡрѣ ѡи шѡи ѡтѡнѡнѡнѡнѡсѡ де сѡѡ шѡи сѡрѡпѡт, ѡтѡта Тѡрѡнѡрѡле, кѡт шѡи Бѡсѡеѡка ѡѡ кѡнѡпѡт, ѡѡнѡнѡнѡд ѡнѡрѡне кѡ сѡ сѡ рѡсѡпѡсѡкѡ, шѡи нѡѡи фѡиѡд де нѡстрѡг де ѡ ѡчѡстѡ Мѡнѡхестѡре, кѡ врѣрѣ шѡи ѡжѡтѡрѡл ѡѡи Дѡмнезѣѡ нѡлм ѡдемнѡт ѡне фѡче Нѡѡи Ктѡиторѡи, шѡи тѡате ѡлѡл ѡнѡѡт кѡ де ѡзѡнѡвѡ. Дѡр кѡ тѡате ѡчѡстѣ фѡиѡд ѡ цѡиѡнца нѡѡстрѡ, кѡ дѡн ѡѡре кѡре нѡчѡиѡи нѡнѡ ѡкѡлм ѡ доѡѡ рѡнѡдѡрѡи сѡѡ нѡрѡтѡт кѡвѡнѡте ѡсѡ дѡ ѡчѡстѡ мѡнѡхестѡре метѡѡ митрополѡеѡи цѡрѡи, шѡи ѡчѡста фѡиѡд ѡ нѡчѡиѡнѡ де рѡсѡнѡре шѡи нѡстѡирѣ мѡнѡхестѡреѡи, преѡлм ведем шѡи не ѡлте мѡнѡхестѡрѡи че ѡѡ фѡст ѡкѡнѡте ѡ че стѡре ѡѡ венѡт. Мѡнѡр кѡ шѡи ѡврѣлѡлѣ Митрополѡеѡи нѡѡстре, нѡнѡ ѡдемнѡрѣ ѡнѡра шѡи ѡлѡѡра, ѡлм фѡст шѡи Нѡѡѡи ѡдемнѡѡи ѡ ѡ нѡнѡлѡи Метѡѡ Митрополѡеѡи, нѡнѡрѡ ѡѡре кѡре кѡверѡисѡѡлѡ шѡи фѡлѡс, че Нѡѡѡи сѡкѡтѡнд ѡфѡи ѡи ѡкрѡфѡѡрте не кѡвѡѡс, шѡи май ѡзѡтѡс не дрѡпт; нѡ нѡмай кѡ нѡлм сѡферѡт шѡи нѡлм нѡнѡлѡиѡт, ферѡндѡне де ѡчѣ не дрѡптѡте, че ѡкѡ кѡ волнѡчѡа Митрополѡеѡи, дѡнѡ дѡторѡа нѡсторѡеѡи нѡѡстре, кѡ ѡи Нѡзѡтѡѡѡ шѡи ѡнѡрѡнѡрѡѡ ѡкрѡрѡлѡр ѡсѡерѡчѡеѡи че сѡ ѡфѡлѡ ѡтрѡ ѡчѡстѡ кѡреѡнѡкѡсѡкѡ цѡрѡ, шѡи кѡ нѡстѡрѣ ктѡиторѡеѡи нѡѡстре, де врѣме кѡ Нѡѡѡи че ѡлм кѡнѡпѡгѡт кѡ ѡстенѣѡла шѡи стрѡдѡнѡѡ нѡѡстрѡ дѡнѡ кѡпѡлѡхѡеѡи шѡи нѡнѡ ѡкѡлм, ѡ нѡѡстрѡ дрѡптѡтѡ ѡгонѡсѡѡтѡ тѡатѡ ѡлм нѡсѡ ѡ ѡнѡѡрѣ ѡчѡеѡи сѡнте мѡнѡхестѡрѡи. ѡлм ѡдѡнѡт сѡѡѡр де Арѡхѡерѡи шѡи Іѡѡлѡнѡи, шѡи кѡ ѡсѡерѡчѡесѡ сѡѡт де ѡѡнѡѡе ѡлм нѡс ѡ кѡле стѡрѣ ѡчѡеѡи сѡнте Мѡнѡхестѡрѡи, дѡнѡ дрѡптѡтѣ че сѡѡ кѡзѡѡт. Де врѣме кѡ не ѡчѡстѡ сѡнтѡ Мѡнѡхестѡре Ктѡиторѡи сѡи

ѡвраз ѡр фїи, ꙗѡ афорисїи шїи властїи, шїи легїи сѡпт тѡт властїи-мѡла че скрїе май сѡс : ка пре нїиє стрїмѡтїи де лѡкрѡри сѡпте, шїи стрїкѡтїи де токмѡле шїи ашхзїри чѡш фїкѡт феричїи ктїи, карїи кѡ мѡатѡ кеатѡла шїи ѡстенѡла аш зїдїт ѡчест сѡпт лѡкаш. Іарѡ карїи ѡр ѡрмѡ Ашхзѡрѡ шїи ѡрхнѡла ѡчѡста, стїи ѡпрѡтїка чѡлор ѡпрѡтївнїи, сѡ фїе ертѡцїи шїи благослѡвїи шїи акмѡ шїи ѡвѡчїи не сѡзр-шїицїи Амин.

Лѡт ⁷²⁶⁴/₁₇₅₆ Іанѡарїе 2.

(Л. П.) Іакѡв Митрополїт Молѡвїей.

(Л. П.) Іѡнїкїе Єписѡп Рѡмѡнскїи.

(Л. П.) Досїдїй Єписѡп Рѡдовскїи.

(Л. П.) Інокѡнтїе Єписѡп Хѡшѡлїи.

(Л. П.) Нїкѡнор Єрѡмен Іїамѡлїи.

(Л. П.) Парѡенїе Єрѡмен Єкѡлїи.

(Л. П.) Антѡнїе Єрѡмен Агѡпїей.

(Л. П.) Іѡнїа Арѡимандрїт ѡ Єрѡмен Бїсерїкѡнїи.

(Л. П.) Єѡвѡ Єрѡмен ѡ Паїрацїи. — Іерѡмонаѡ Іѡанн Прѡерѡмен ѡ Молѡвнїца.

(Л. П.) Кїпрїан Єрѡмен Хѡмѡрѡлїи.

(Л. П.) Гедѡнн Єрѡмен Корѡнеѡ. — Єрѡмонаѡ Аѡанѡсїе Єтареѡ Єлѡтнїи.

(Л. П.) Єрѡст Ірѡмен де Бїстрїцѡ.

(Л. П.) Мїсѡїа Єрѡмен Бїзантїей. Іерѡмонаѡ Єїлѡєстрѡ.

*

Misiunea sa politică, Măzăreanulŭ o îndeplinesce cu succesŭ și-i dă ocaziune să povestescă apoi însuși călătoria lui la Petersburg. Plecatŭ din mŃnăstirea Solca la 26 Noembrie anulŭ 1769, Măzăreanulŭ ajunsese la Petersburg numai la Martie 9, 1770, adecă după o călătorie de douė luni. Paladi muri pe drumŭ, la Nijna. Toemai după 19 țile de așteptare Măzăreanulŭ și colegii sei fură primiți de împăratėsa. Colegulŭ sėu Venedictŭ spune, că «in Duminica Flo-

riiloră am fostă duși la audienție la împărăție cu țereonie și cu carete împărătesci» (1).

În luna Pașceloră Măzăreanulă și Venedictă sunt din noă admiși în audiență de Împărătesa. Egumenulă de Solca, Măzăreanulă, profită de presința sa la Curtea Rusescă, ca să dobândescă de la Împărătesa prețioase odăjdii pentru mânăstirea sa. Elă descrie aceste odăjdii și modulă cum le-a dobândită în ună felă de prefață ce pune în fruntea codicei de documinte a mânăstirei Solca, scrisă de elă.

Măzăreanulă plécă din Petersburg la Iulie 27 anulă 1770, despărțindu-se cu lacrimi de amiculă seă părintele Ioan Tatișțiev antăiulă preotă ală Împărătesei. «Și fiindă, — dice însuși Măzăreanulă — că P. Sa Козь Инокентие Episcopulă de Huși purcesese mai dinainte și puțină cheltuială ne lăsasă, cu mare cheltuială și cu mare frică de ómenī rei și ciumă am călătorită; căci că pentru păcatele nóstre se înmulțisă ciuma și tocmai din târgulă Pavlovici ce este în țera Leșescă și până aprópe de mânăstirea Solca, mai multă prin ciumași decăt prin ómenī sănătoși am trecută». (Arh. Român. T. I, p. 266).

(1) E probabilă că Măzăreanu a scrisă cuvintulă ce Delegațiunea a rostită către Împărătesă și care este analizată astfel de *Becatini* în «*Storia ragionata dei Turchi*». Venezia Tom. 6. pag. 97 :

«Aveano questi di già inviata in Pietroburgo una Diputazione separata, composta di Ves-covi, e dei primarj Gentiluomini delle due provincie, chiamati *Bojari*, per inchinarsi davanti il Trono di quell' augusta Sovrana; e in tale occasione nella pubblica udienza, che fu loro accordata, questi si espressero in una maniera, che merita di aver luogo in questa nostra storia, essendocchè vi si travede qual contentezza provavano quei popoli, nel restar sottoposti ad una Principessa che professava la stessa loro Religione. I Moldavi così parlarono :

«L'Altissimo si è degnato finalmente di rivolgere gli occhj suoi benigni alla nostra salvezza, e d'insegnar la verità alle nazioni. La Provvidenza Divina è appunto quella, che colle armi incincibili della M. V. ha fatti in pezzi gli archi del comune nemico, ed ha liberati noi, che siamo i veri credenti del Gregge di Gesù Cristo, dal crudelissimo giogo degl' Infedeli. I nostri cuori esultano in Dio, e tutti noi lo preghiamo a voler perfettamente stabilire la felicità di V. M. Imp. ed a dar forza con segnalate nuove vittorie alle vostre coraggiose truppe, che combattono sotto gli stendardi della Fede. L'Altissimo si è servito del potente braccio di V. M. per toglierli all'oppressione dei Musulmani. Pertanto Noi scongiuriamo l'onnipotente Iddio, che tiene il destino degli eserciti nelle sue mani, che si degni di secondare la sua infinita bontà, di conservare per lungo tempo V. M. in perfetta salute, di benedire le vostre imprese a di farvi trionfare dei vostri nemici, con preservare eternamente sotto le ali della sua onnipotenza tutti coloro, che professano con noi una stessa religione, e sono i sudditi più sommessi e fedeli di V. M.»

*

Archimandritul Măzăreanulă reintorsă în patrie se ocupă, cum făcuse deja la mai multe mănăstiri, în 1771 și 1772, cu inventorierea în o condică, tuturoră documinteloră și odăjdiiloră mănăstirei sale. Fôrte preciosă e lucrarea acêsta de care mai ântei a vorbită d-lă M. Kogălniceanu în Arh. Românescă T. I, p. 269.

Condica acêsta nu coprinde numai o listă seacă de documinte ce și unele notițe istorice. Așia este biografia titorelui mănăstirei Solcaî, Stefan Tomșă Vodă, sub titlu : «Arătare pentru Stefan Tomșă Voevoda Domnulă țerei Moldovei Ctitorulă sfintei mănăstiri Solcaî, din ce părinți este, și cum aă începută a Domni și aă domnită și în câte rânduri aă fostă domnă și cum aă făcută sf. mănăstire Solca întru a sa vecinică pomenire».

Tôte aceste le scôte Măzăreanulă, cum însuși mărturisesce, «din *Letopisetulă țerei*».

Proprie a lui este o cuvîntare cu care încheie condica, în care se adresează către călugării mănăstirei și-i îndemnă să înalțe la ceră rugi pentru titoră. Acêstă bucată este de natură a arêta alese calităși stilistice ale lui Măzăreanulă, și de aceea o aducemă întrégă.

Iat-o.

«Ași așdit, o prea iubișilor frași, pentru fericitul Ctitor a sfintei mănăstiri Solcaî, Stefan Tomșe Voevoda. Domnul Moldovii; ași așdit din ce părinți este, și cum aă începută Domn, și cum aă Domnit, și în câte rânduri aă fostă Domn, și cum și aă sfârșit vieța; ași așdit și ași cunoscut că tótă vieța năstră o petrecem în turburări, în griji, în scărbe, și în nevoi, și vieța năstră altă nu este fără decât umbră și vis, dupa cum țice Sf. Prooroc și Impărat David că : o mie de ani înainte ochilor tăi Dămne, ca țioa de ieri care aă trecut ș. c. După cum țice și Proorocul Solomon că : «Tôte sunt deșertăciuni deșertărilor, și numai un lucru este de folos» ; adecă : Faptele cele bune care sunt spre mîntuirea sufletului. Părtași faptelor celor bune este și acest fericit Ctitor Stefan Tomșe Voevoda, de vreme că aă cunoscut că tôte sunt în lumea acêsta

deșertăciunii deșertărilor, și pentru aceea spre pomenirea lui cea vecinică, spre mântuirea sufletului seǔ, și a tot némului seǔ, nu'și aǔ cruțat cheltuiala, ce macar că aǔ fost supt stăpânirea cea cumplită a Turcilor, și macar că s'aǔ aflat în mari tulburări, și macar că aǔ vërsat atâta sânge, însă lucru incredințat este că șiaǔ adus aminte de vecinicile munci, și de desfătarea cea plină de bucurie a Impërăției ceriului; și pentru unele ca aceste nu'și aǔ cruțat bogăția sa cea vremelnică, ce cu mulți bani și cu multa ostenelă aǔ făcut acéstă sfântă mănăstire Solca, cumpărând robî țigani și moșii cu care aǔ înzestrat numita mănăstire.

«Să socotim fraților și acésta : ore unde sunt acum Dómnele și fetele lui, și totă familia cea înaltă a lui? Unde este cea-l-altă bogăție a lui? Unde este cinstea și totă slava lui? Dómnele și fetele și tóte rudeniile lui aǔ murit. Bogăția lui cea multă aǔ luat-o Turcii. Cinstea și slava lui cea lumescă, ca și a altor Domni, Impërați și bogai, tóte s'aǔ trecut și ca când nici ar fi fost. Și iată că s'aǔ împlinit cuvëntul Prooroçului Solomon că : tóte sunt deșertăciunii deșertărilor, tóte sunt trecétore, tóte sunt umbră și vis, și numai faptele cele bune a le sufletului petrec în véc.

«Ticăloșii de noi, cum de ne amăgim, cum de ne tulburăm cu lucrurile lumii acestie, și nu încetăm a mânia pre Dumneđeǔ ziditoriul nostru cu păcatele nóstre! Cum de nu ne aducem aminte de muncele iadului cele cumplite și vecinice! Căți părinți, maici, frați, surori, rudeni și cunoscuți ai noștri aǔ murit înaintea ochilor noștri, și într'alte locuri, și când îi vedem morți, seǔ că i aǔdăm că aǔ murit, plângem puțin; după aceea îndată uităm, îndată iarăși ne apucăm de tulburările lumii acestie, îndată iarăși mâniem pre ziditoriul nostru Dumneđeǔ cu păcatele nóstre cele urite și spurcate. Dumneđeǔ, ca un milostiv ce este, ne trage să facem fapte bune, și să mergem întru Impërăția sa cea cerescă; iară diavolul ne trage spre păcate, să mergem în muncile cele cumplite; noi ascultăm pre diavolul, și facem faptele lui; iară poruncile lui Dumneđeǔ le călcăm. Vai de noi! Amar și cumplit nouă! Ce, o prea

2-C 112036

гса Іаші ла ꙗченѣтса домини Мзрѣи саде Ялександрс Іван Маврокор-
дѣтс ввѣда. де дѣмнлши Квстандѣн Гречѣнса кнв вел спатарю, при
скресоаре шѣ ѡстенѣла а мѣ а лшн Шефан Цркѣс, ла лет „ѡѣне Іенсарѣи
ꙗн а зѣле, саѣ ꙗченѣт кѣ ациторюла лшн Дѣмнезѣѣ».

Aşa dar Țicău ne dă o copie după lucrarea lui Măzăreanulū.

Copia lui Țicău cuprinde la finea leatopiseșului lui Neculce, o serie de lucrări cari sunt proprii a ni documenta nu numai activitatea Archimandritului Măzăreanulū, dar și *priceperea* lui de cărturarū.

Iată aceste lucrări :

1) *Un «index rerum»*, intitulatū «Extractū și scara acestei cărți adecă a letopiseșului Moldovei». Acestū indice cuprinde nu mai puțin de 125 pagine *in folio*.

2. Altă lucrare este unū tabelū împărțitū în 4 rubrici și anume :
a) Numărulū curențū. *b)* Câți Domni aū fostū în Moldova ? *c)* Ce felū de dăjdiū aū luatū din țeră ? și *d)* *Leatulū*.

Tabelulū este necompletū la unele rubrici. Se vede că Măzăreanulū avē de gândū să'lū completeze în viitorū. Plū dămū la vale în totă copriinderea lui, de la Dragoșū Vodă până la Constantin Mavrocordat, adecă până în țilele autorelui.

3. A treia lucrare proprie a lui Măzăreanul este iarăși cu 4 rubrice : *a)* Numărulū curențū ; *b)* Mitropoliile și episcopiile în Moldova. *c)* Care titorū le-aū făcutū și *d)* Anii. Tabelulū avea să fie completatū cu «Toate Mănăstirile» cu «numele și hramulū» fie-căreia. Și acēsta lucrare este numai schițatā. O dămū la vale întregā, adăogēndū că se vede, că autorulū avē de gândū să completeze lista mōnăstirilorū, de ore-ce a lăsatū locū albū și a însemnatū cu numărulū curențū, peste cele 12 mōnăstiri înregistrate, încă altele de înregistratū până la No. 49.

4. Unū curiosū tabelū a proiectatū Măzăreanulū și în parte l'a și realizatū. Acestū tabelū avē trei rubrici : *a)* No. curențū, *b)* Numele Domnitorulū și *c)* In ce chipū a fostū mōrtea Domnitorulū și unde ? Lucrarea pōrtā titlulū : «*Mōrtea Domnilorū din Moldova*».

5. Altă lucrare rezumătoare cetirilor lui în letopisețe, ne dă Arhimandritul Măzăreanul cu titlul :

• *De câte ori aŭ prădată țara Moldovei Tatarii și aŭ robit-o? Și de câte ori aŭ prădată și aŭ robit-o Turcii, Lésii și alte némuri. Incependă de la Dragoșu Voevoda întâiulă Domnă până la mórtea lui Constantină Mavrocordată în Iași, adecă până aŭ luată Muscalii Moldova de subt stăpânirea Turculii în anii, 1769 Septembrie în 7 zile.* »

*

La atăta nu s'a mărginită activitatea istorică și literară a Arhimandritului Măzăreanul. Elă însuși ne arătă câte cărți aŭ tălmăcită și aŭ scrisă, numai de la întórcerea lui din Rusia și până la data când a scrisă codicele letopisețeloră țerei, celă urmată apoi de Țicău, adecă până la Ianuarie 1773.

Nu mai puțină de 37 de opere sunt produsulă activităței acestuia până la 1773; dar noi cunoșcemă lucrări ale lui și de la 1773 încóce, până astă-đi nesciute de scriitorii români. De cele scrise până la 1773 ni dă elă însuși titlurile lor, în tabelulă ce pune la finea codicelui seŭ de letopisețu și pe care 'lă reproducemă la vale. Din acesta se vede, că nu numai cu literatura bisericéscă și istorică s'a ocupată Măzăreanu, ci și cu alte genuri de scrieri. Așia elă ne-a dată pe Românesce pre *Esop*, *Apothegmata*, *Ioană Scăriașulă*, *Dorothei*, *Cuvéntulă lui Ipolită*, în două edițiuni, *Scorpia*, *Dulce învățatură*, *Calendarulă mare* pe 112 ani în trei edițiuni. — Măzăreanu a scrisă, în două rînduri, și *Letopisețulă de la zidirea lumii*, despre care vomă avé a ne ocupă altă-dată.

Ar fi o bună lucrare aceea ce ș'ar propune să adune tóte manuscrisele Arhimandritului Vartolomei și să se publice ca opere complete ale lui.

*

Biblioteca nóstră posedé deja câte-va din aceste și anume :

1. Codex No. 297, 4°, 71 file. Scrisóre frumósă de mâna lui Măzăreanulă.

Coprinde :

- a). Viața marelui mucenică Gheorghe, pag. 1—21.
 b). Minunile sf. și marelui mucenică Gheorghe pag. 22—39 și *verso*.
 c). Apoi urmăze o filă cu titlu riglată : scara cărței acestia. Acest tabelă nu a apucată a'lă face Măzăreanulă.
 d). Acesta, la fila următore 41, numerotată de elă 86, (căci elă a numerotată ambele pagine și ce nu se ajunge de la 41 la 43, sunt două file ce lipsescă de la începutulă codicelulă) a scrisă aceste cuvinte :

«Тодатє ачєстє че сáщ скрїсь пѣнѣ аичи, сáщ тѣлмѣчїть дšпє словє-
 нїлă, ши сáщ ши скрїсь прє лїмѣв нóастрѣ Ромѣнăскѣ, прїнѣ силнїца,
 ѡсърдїлă, ши кєлтšлăлă, à сѣнїцїй сáлє кїрѣ Θεодорѣ протопóпа дє лă
 епископїлă Радăщцлăшї, ши прїнѣ óстенăлăлă мšлатѣ пѣкѣтóслăшї ши нє-
 врédникšлăшї Архімандрїтѣ Кортолómей Мазерánшлă дє лă сѣнїтă мѣнѣ-
 стѣрє (*sic*) пšтна, прє кáрє кš ацѣторюлă прє сѣнїтšлăшї Дăмнєзѣшї, лăсš ши
 сѣкѣршїт .† анšлăлă ѡψ̄од нóєкрїй н' зїлє.»

Urmăze apoi o filă albă.

- e). Se vede că lucrarea ce urmăze era separată de cele din urmă și din faptulă că scriitorulă dă o numerotare nouă pagineloră și din aceea, că din titlu resultă, că lucrarea acésta era făcută în anulă din urmă 1778. Legătóorulă codicelulă nu a sciută să le pună în ordinea cronologică.

Lucrarea, întinsă de la 1—33 pagine (și cu numerotarea Academiceї de la fila 42—59) are titlulă următóoră :

†Атрš сáлѣ сѣнїтєн
 чѣшї дє ѡ фїїнцѣ, ши дє вїлцѣ
 фѣкѣтóарєй, ши нєдєспѣрцїтєй
 Трóницї, áтáтшлăшї ши á фїюлăшї, ши
 à сѣнїтšлăшї д'хѣ, ѡминь.

Кš слагословєнїє прєосѣнїтšлăшї | Стѣпáншлăшї Нóстрš крїс кр Дó-
 сїдєй | єпїпѣ Рѣдѣщцлăшї | прїнѣ оусѣрдїлă ши кєлтšлăлă à прє чїнстї-
 тšлăшї кїрѣ Θεодорѣ протóерэдлă | Рѣдѣщцлăшї | сáщ скрїс ачѣстѣ пă-
 нăхїдникѣ, сáщ сáлѣвѣ | чє мáрє а парастăслăшї .† сѣнїтă мѣнѣстѣрє |

ПѢТНА | ДЕ МѢАТЬ ПЪКЪТѢСЪАЪ АРХИМАНДРИТЪА | Бардоломей Мазеран-
нда | ꙗ̑ андаъ „аѡн. ген“.

La pagina 26 se termină acestă *panahidnică*, minunată scrisă de Măzăreanulă, cu vorbele următore :

«Ачѣсть рѣндѣаъ а панахидей, пентрѣ поменирѣ мѡрцилорѣ динѣ :
оѡстѣвѣаъ чѣаъ москическѣ, | кѡреле ѡстѣ тѣамъчитѣ динѣ чѣаъ | гре-
ческѣ | аѡ тѣамъчито пре ромънѣа ши аѡ скрѣсо. | мѢАТЬ ПЪКЪТѢСЪАЪ
АРХИМАНДРИТЪА Бардоломей Мазерандаъ.

ꙗ̑ андаъ аѡн.

Іанѡаріе.

Lucrarea continuă în codice, cu numerotarea de la 27—33, cu titlu :

Кѡвѣнт пентрѣ мѡарте.

La pagina 33, scriitorulă dice :

Аѡ скрѣсъ динтрѣаѡте сѣнѡте скрѣптѣрѣи, спре фѡлѡсѣаъ де ѡвѣе, ꙗ̑-
тѣи | Мѡнахѣаъ Инокѡдѣмъ Григоровичѣи сѣвѣнтѣаъ дѣскааъ динѣ цѣра
москѣ | часкѣ, ирѣ динтрѣ ачѣа, ши ши динтрѣаѡтѣ скрѣптѣрѣи, аѡ тѣа-
мъ | чѣтъ ши аѡ ши скрѣс мѢАТЬ ПЪКЪТѢСЪАЪ АРХИМАНДРИТЪА Бар-
доло | мей Мазерандаъ = ꙗ̑ андаъ = „аѡн“ аѡна Іѡанѣи.

Маѣ urmѣзѣа вѣ Codice o lucrare cu titlulă : Пѣнтрѣ покъинѣа аѡи
аѡамаъ ши а нѡастрѣ а тѣѡѡрѡр.

De sigură, la finitulă și acesteѣ scrierѣ, Măzăreanulă a trebuită сѣ
fie pusă o notiă relativă la elă și la timpulă cѣnd a scrisă, dar
fila cu acea notiă a dispărută, s'a perdută.

Codicele No. 155. (Academie), вѣ 4⁰. Ȇ lipsesece titlulă și 2 pagine la
incepută. Scrisѡre frumѡsă. La pagina 130 аѡамă titlulă opulă вѣ
nota acѣsta :

Ачѣсть сѣнѡтѣ Макѡрѣи Египѡандаъ, аѡ скрѣсъ о кар | тѣ че сѣ
кѡамъ Кѡрѣе Дѣховничѣици челѡра че вор вѣрѣ | сѣ сѣ спѣсѣскѣ, фѡартѣ
де фѡлѡсѣ, кѡрѣ кѡртѣ ѡрѣ | ꙗ̑тро сирѣ, чинѣзѣчѣи де вѡрѣѣ.

1774 горѣ ꙗ̑ аѡна аѡи окѡѡврѣи, аѡ тѣамъчѣит ши аѡ скрѣс |

Архимандрѣт Бардоломей.

Urmază în acestă codice :

КАНОНЪ ДЪ ПОБЪДИЦЪ.

Acéstă lucrare face ună corpă cu cea anterioră, căci continuă numerotarea, de la 131 la 152.

La pagina 151 Vartolomei face ună tabelă cu rubrice pentru scara cărței. Acéstă scară pôte să ne aréte ce lipsesce din codicele întregă.

Pe verso scărei cetimă :

«Toate aceste ce s'aũ scrisă mai susă s'aũ tãlmăcită de pe slovenie pe limba Moldovenescă, prin osãrdia Ieromonahului Macarie Putneanulă frate după trupă ală sfinției sale **Киp Мeрoдiе** iarăși Putneanu, igumenulă sfintei mănăstiri Solcăi.

Aũ tãlmăcită și aũ și scrisă multă păcãtosulă și nevredniculă Archimandritulă Vartolomeiă Măzãreanulă (**Мазерянскъ**) ce aũ fostă igumenă la s-tele mănăstiri Putna și Solca, iarăși Putneană. Inșă cu cheltuiala mai susă numitulă Ieromonah. Anulă 1774 Noembrie în 10 zile.

Urmeză ună psalmă mică, cu litere de tipară : «Dómne greșitamă înaintea ta.»

*

Intre lucrările de mai susă voră primi locă, de sigură, și nume- róse codice de documente făcute de elă, înainte de aniă 1770 și de care nici se amintesce în tabelulă scrierilor lui de după întór- cerea lui din misisiunea în Rusia. Asemenea codici, astă-đi de celă mai mare prețu pentru istoria patriei, a scrisă elă mai pe la tóte bisericile și monăstirile pe unde a petrecută. În prețiosa ar- hivă a Sântului Spiridonă din Iași sunt câte-va codice de aceste scrise de Vartolomei Măzãreanulă. La Episcopia de Roman se află egalmente codici de acéstă natură, de acestași, neobosită scriitoră română.

Academia are codica de documente a mănăstiri Homorului (Academiă, No. 111).

La fila 108 verso are o notă :

«Acastă privilegie este scrisă în condica Sfântei mănăstire Homorului la fila 212, și dintru aceeași condică s'aŭ scrisă și aice, prin silința cuvioșiei sale **куп Индикъ** igumenulă Sf. mănăstirii Homorului și prin osteneala Arhimandritului Vartolomei **Масеранъ** și anii 1779 Augustă 13 zile.

În numele «*Arhimandrită*» pune pe g (d) rusescū. Este deja sub influința limbei rusesci, în urma călătoriilor lui la Kiev și Petersburg.

Notița de susă e repetită la fila 110 verso.

Numai data e ceva schimbată : 1779 Augustă 14.

*

Măzăreanulă însuși spune că a scrisă : condica de documente a mănăstirei Bisericaniloră și acea a mănăstirei Solca. (Veđi lista cărților ce ăice că a scrisă, în tabelulă de mai la vale).

*

Ne rămăne a arăta, că Arhimandritulă Măzăreanulă a fostă și unulă din apostolii învățământulă între Români.

La 1749 Iulie 6 Mitropolitulă Nechiforă dispune ca să fie scolă publice la Sf. Neculae, Sf. Vinere și Sf. Sava. Ba chiar institue ună felă de învățatură *obligatorie*, scriindă preoțiloră, să facă izvodă de toți copiii de la 3 ani în susă și acestia «*să mērgă să învețe carte*». Este ciudată clasificarea ce Mitropolitulă ordonă a se face între copii. «*Copiii prostimei de trei ani în susă, însă care nu va fi de hrană, să mērgă să învețe carte, adecă învățatură creștinesci. Cări ar fi de mazil, de negușitoră și de alte bresle de cinste, să mērgă să învețe, însă de vârsta de la 3 ani în susă până la 12 ani și mai susă. Iară cări ar fi feciori de preoți să învețe până la 20 de ani și mai susă*».

La 1766, școlele esistente în Moldova dobândescă o nouă organizațiune prin ună minunată hrisovă ce dămă în anexă, în totă coprinderea lui. Acestă hrisovă corespunde la identice acte relative la scolă, ale Domniloră Munteni, Constantină Mihaï Racoviță și Ștefană Mihaï Racoviță, de la 1763—1765 și probéză o adevărată emulațiune între domni ambeloră țeri întru aventarea acestora pe căile culturei.

Hrisovulă din 1766 arată lămurit, că nu numai limbele slavonă și greacă se învățau în așa dăsa *Academie* reorganizată la acă dată. Este adevărat, că de la 1750 istoriculă constată o adevărată și bine accentuată mișcare culturală în sensă românescă în Principate. În Moldova aflămă în fruntea unei asemenea direcțiunii culturale, nu numai pre vestitulă mitropolită Iacob Putneanulă (celă care la 1752 adună Sinod și hotărăse, sub blăstemă, să nu mai se urce pe scaunulă pastorală ală țerei prelată străină), ci până și pre ună grecă chiar de origine, pre Iordache Cantacuzino. Acesta pune, cu plată de la elă, pe tipografulă Duca Sotiriovică, să traducă cărți de istorie și de învățatură în românesce din limba greacă. Iordache Cantacuzino cunună pe Sotiriovică, îi dă daruri ună numără de țigană (Iunie 16, 7263.—1755), ba chiar stăruie la Domnitoră să confirme lui Sotiriovică hrisovulă de mari înlesniri și scutiri în favorea tipografiei ce acă avă în țără, hrisovă de la «prea iubită fratele nostru Domnia sa Constantină V.V.». În acestă hrisovă se dăce, că Sotiriovică era «împodobită cu învățatura elinească și latinească și de alte sciințe bine și limba *Moldovenescă întru care pôte să tălmăcescă oră-ce carte*». Vodă chiar îlă «ispitesce» însărcinându-lă cu tălmăcirea «*octoicului celă mare și cu altele*» și-lă află vrednică de ajutare, mai alesă că are tipografie făcută cu propria sa cheltuială, «*ca să se îndestuleze țera, de cărți lipsită fiindă*». Vedă-se în anexă întregulă hrisovă cu scutiurile și ajutorurile bănescă ce Domnia acorda acestă tipografă și traducătoră română.

Stăruiescă a aminti tôte aceste cu scopă de a vedea cetitorulă meă, ântăiă, câtă dreptate amă avută susținându, eă mai ântăiă, teza, că până și sub grecă limba românescă n'a fostă atâtă de urgisită cât se spune de ună, și ală douălea, că ajunsă la vârsta bărbăției, în mijloculă curentulă culturală din primă ană ai secundeă jumătăți a secolulă ală XVIII-lea, Vartolomeă Măzăreanulă este și elă ună bună pionă ală mișcării date, între ană 1770 și 1780 (1).

(1) Sub ocupațiunea rusescă, de la 1769, scôla n'a fostă neglijată, atâtă cât s'ară crede. În Aprile 1771 Feldmareșalulă Romanțov provocă pe Mitropolitulă Moldovei, să se ocupe de scôli. Mitropolitulă respunde (Arh. Rom. T. I p. 231) că «acum fiind-că din nemărginită milă

Ast-felū, pe la 1778 Măzăranu pōrtă titlulū de «*îndreptătorū alū scōlelorū domnesci, episcopesci și mănăstiresci a Moldovei.*»

Titulatura acēsta a *inspectorelui* supremū alū scōlelorū, este o în-tregă revelațiune pentru istoria scōlelorū române și clasificățiunea lorū. De acēstă cestiune însă aiurea me voiū ocupā. Aci voiū să arētū, că Măzăreanu era nu numai «*îndreptătorū*» seū inspectorū scōlelorū, dar că, pe la 1778, ținea — și încă de mai mulți ani — scōlā în mōnăstirea Putna, împreună cu Ieromonahulū Ilarion, mă-dularū a filosofilorū Patmosului și învățatorū psaltichiei, în scōlele Moldovei.

Resultă acēsta din o diplomă ce ambiū daū scolarului lor «*tinerelului Ion, fiulū preotului Gheorghe Vasilevici Bălășesculū*», de absolvire a scōlei. Anecsezū acēstā diplomă, ce am dobânditū dintre actele mōnăstirei Putna, în Bucovina, la 1886, — în tōtā întinderea ei. Ea pare să fie scrisă în-tregă de către învățatulū «*îndreptătorū*» alū scōlelorū, care o și semnēzā (2).

a lui Dumneđeū și din ostenelele Măriei tale, întru bună norocire a prea puternicei și a prea milostivei Dōmnei Nōstre Impērătesei, aū mai contenitū neodihnurile și nenorocirile, și noi cu tōtā rīvna și osīrdia voimū ca iarășī să se pue scōlele la cea mai bună cale pe dreptate.

Mitropolitulū arētā greutatea ce este de a se aduna darea scolilorū de la preoți, cari sunt în mizerie și propune, să se mai scađă lefile dascalilorū greci, să li se plătescā ca și celorū alalți (Moldoveni), ca să fie banī și pentru cei-alți și pentru chivernisēla ucenicilorū sāraci și alte cheltueli a scōlei, «*mai vērtosū ne fiindū acum ucenici strinși ca să învețe la matematică și filosofie*».

Dificultatea preoților de a plăti darea pentru scoli, se constatā încă pe la 1650, din următorul documentū ce am aflatū în arhivulū *Episcopiei Romanū. Pachetū No. 49.*

«*16 Const. Mich. Cehan Racoviț V. V. etc. De vreme ce ne-amū însciințatū Domnia mea de la rugătorulū nostru sf. sa kir Ioanikie Episcopulū de Romanū, cum că popiū domnesci și boiaresci se punū împotrivă și nu vorū să deē banii scōlelorū și până într'atāta unil din boiarī s'aū ispititū să batā și slugile sf. Sale, pentru care dāmū voluicie sf. Sale să apuce cu mare tărie pe popiū domnesci și boiaresci și afară din cei ce arū fi avindū cărțile Domniei mele de scutēlă, de pre la alți de pe la toți, numai de cāt să plinēscā banii scōlelorū. Într'altū chipū să nu fie!*

lēt 7258. Iunie 2.

Sigilū octogon roș.

(2) Iată diploma :

«*Smeritulū archimandritū mănăstirei Putnei Vartolomei (Вартоломіи) Mazeranulū mădularū academicestei teologii Chievului și îndreptătorū scōlelorū domnesci, episcopesci și mănăstiresci a Moldaviei, așisdereā eu Ilarion ieromonach, mădular a filosofilorū Patmosului și învățatorū psaltichiei scōlelorū Moldaviei, dāmū adeverință în această carte a nōstră, cumcă tinerelulū Ioan, fiulū preotului Gheorghe Vasilevici Bălășescul, de aice, s'aū ținutū în grija*

Nu puțin interesu, repetu, va ave coprinsulu diplomei pentru istoricul invetamentului in Moldova. Scola ave, asa dar, pe langa invetatorii directori, ca Vartolomei si Parion, si «vataji». Invetacelul a invetat in scola de la Putna : Ciaslovulu, psaltirea, octoiul, catechisulu Moldovenesce si rusesce, alcaturirea scrisorei Moldovenesce, psaltichia dupa melodia grecesca, Gramatica, Geografia cea talmacita de Episcopulu Amfilohie dupa Buffier, retorica, peatra evangheliei, asupra desparterii bisericei Resaritulu de a Apusulu, epistolia Archiepiscopulu Eughenie, istoria Bisericei dupa Eusevie si alti istorici, de la inceputulu crestinatatei pana la soborul din Florentia si scurtata teologie platonesca.

nostra, de la firea lui cea de 5 pana acum la vrasta lui cea de 12 ani si sa au invetat de noi si prin a nostri vataji a scolii de aici : ciaslovul, psaltirea, octoiul, catechisul moldovenesce si rusesce, alcaturirea scrisorilor moldovenesce, psaltichia dupa melodia greceasca, gramatica, geografia cea talmacita de episcopulu Amfilochie, dupa Buffier, retorica, piatra evangheliei asupra desparterii bisearii resaritulu de a apusulu, epistolia archiepiscopulu Eughenie, istoria bisericei dupa Evsevie si alti istorici, de la inceputulu crestinatatei pana la veaculu alu IX, si pana la soborul din Florentia, si scurtata teologie platonesca, tote bine, unele si de rost si cu intelegere, si astadi cu voia tatalui seu disu mai susu si a maicei sale Anastasiei nascuta Gherle si cu blagoslovenia parintilor duhovnici Gherman si Zenovie, sa au imbracatu in cinulu monahicescu, si-i sa au pus numele din cin Isaie, asa deca si este elu in vrista mica dara in pricepere bunu, ilu afiorisimu noi pentru cinulu ierodiaconiei, ca dupa acea sa fie si alu doilea dascalu in scoala de aici.

S'au scrisu in manastirea Putna la 1 April 1778.

L. S. episcopiei de Radauti. Am vedutu, blagoslovimu si intarimu : iscalitu Досітрі Єпископ Радзисцѣи.

(L. S.) Архимандрит Бартоломей Мазеранс.

ceră tare

L. S. Паронь Іеромонах Мздсларіа а философіаер Патмосѣи.

Anexa A.

*Estractu de Domni la cari Vartolomei Măzărcaului, însemnă
ce dăjdiă au pusă, în tabelul dărilor.*

- Domnul al 12-lea. *Stefană Vodă feciorul lui Alexandru Voevoda.*—6942,
Biră : podvođi, desetină, ИНОСАХ, posadă, lucru la mori
și altă lucru domnescă. Aduce vină domnescă, sare, la
oste, de dirvală omeni, și ilișă.
- ală 15-lea. *Stefană Voevoda.* — lét 6953. Bir, posadă, ilișă, lucră
la cetăți, străjuri, lucră la mori gospodă, lua la oste.
desetină, gostină.
- ală 18-lea *Alexandru Voevoda.*— 6961 (?)
Bir, posadă, podvođi, ilișă, lucră la mori gospod, la ce-
tate, mergea la străji. Gostina pe porci. Desetina pe
stupi. Aducea vină gospod.
- ală 25-lea. *Stefană Voevoda nepotă lui Stefană Vodă.*
Tare au îngreuiată țara cu dăjdiile.
- ală 31-lea. *Alexandru Lăpușcanulă Voevodă.*
Au storsă țera cu dăjdiile.
- ală 32-lea *Despotă voevoda întâinulă grecă.*
Mari răutăți au făcută în țeră.
- ală 33-lea. *Stefană Tomșă Voevoda tatălă lui Stefană Voevoda
ce au făcută Mănăstirea Solca.*
(NB. Aci nu pune dări. Am adusă acestă nume fiindcă
și de aci se constată doi *Stefană Tomșă* domnindă în
Moldova).
- ală 42-lea. *Ianculă Sasulă Voevoda.* Au luată a decea din toți
boii. (lét 1580).
- ală 43-lea. *Aron Voevoda celă rău și cumplită.*
Au prădată țera cu nevoi și cu dabile. De la fiesce-care
omă lua câte ună boi. (1591).
- ală 48-lea. *Stefană Tomșă Voevodă fecioră lui Stefană Tomșă Voevodă.*
Ilișulă. 50 aspri. Sulgeria pe vaci, pe oi. Câte ună gal-
benă de casă. Gostină pe oi, pe mascuri. Desetină pe
stupi. 1612.
- ală 49-lea. *Dómna Irimieă Voevoda și cu fiulă său Bogdană VV.*
Desetina, gostina. 1615.
- ală 53-lea. *Stefană Tomșă V.V. ală doilea rëndă.* 1623. (?)

Ilișulă, 50 aspri, sulgeria pe vacă, pe oi, câte un galben pe casă, gostină pe oi, desetină pe stupi și pe mascuri.

Domnulă ală 55-lea. *Mironă Movilă Barnovschi Voevoda.*

Curteniă număi odată pe ană daă biră.

» ală 59-lea. *Vasilie Voevoda.* 1637. (?)

Dajdi grele pe țără. Biră, iliș, sulgeria, lei, sloși, gostină, desetină și alte angari.

» ală 61-lea. *Vasilie Voivoda* ală doilea rëndă.

(Ca la I-a domnie).

» ală 65-lea. *Stefăniță Voevoda* feciorulă lui Vasile V.V.

Aă vrută să scotă fumărită câte 6 orți; măi înainte aă fostă obiceiă câte ună leă. (1661).

» ală 66-lea. *Eustratie Dabija V.V.* Dări ușore. Elă aă scornită pogonăritulă, câte ună leă de pogonă. Apoi grele : zloși, lei, taleri, galbeni de casă, sulgeria, iliș, untă, cără, desetină, gostină.

» ală 70-lea. *Dumitrașcu Cantacuzino V.V.*

Elă dântăiași dată aă scosă hărtiă pre țără.

» ală 72-lea, *Duca V.V.* ală treilea rëndă. 1679.

Aă scosă hărtiă câte de 6 și 8 galbeni pre boeri. I-aă pusă la grele dajdi. De boă lua câte 2 iar de vacă câte 1 galbenă.

» ală 75-lea, *Constantină Cantemiră. V.V.* (1685).

Mulțime de rëndueli pre țără; pre Mazilă, breslași, grele dăjdi.

» ală 76-lea. *Constantină feciorulă Ducăi V.V.* 1691.

Baniă stégului forte grei și biră, întâiași dată elă aă scosă văcăritulă. De o curătură 30 par. De pogonulă de tutună 4 lei.

» ală 77-lea *Antohie Cantemiră V.V.* (1700).

Aă scosă văcăritulă, apoi l-aă legată. Pre mănăstiri, breslași i-aă ingreuătată cu dăjdi.

» ală 78-lea. *Constantină Duca V.V.* ală doilea rëndă. 1704.

Aă scosă grele biruri și pre Mazilă grele dajdi. Aă legată și elă văcăritulă. Aă scosă de fiesce care stupă și mascură câte o oca cără și câte o oca miere.

» ală 79-lea. *Mihai Racoviță V.V.* 1705.

Grele dajdi pre Mazilă. Ruptă pe țără.

» ală 80-lea. *Antohie V. V.* ală doilea. Satarale. Hartiă, fumărită,

- 2 bani vedrărită. Elă aŭ scornitŭ și cornăritulŭ 1 leŭ de boŭ. Pre Mazilŭ grele dăjdii. (1705).
- Domnulŭ alŭ 81-lea. *Michai Racoviță V.V. alŭ doilea rândŭ*. (1709).
Hărtii năpăștii, pecetluiturŭ. Aŭ mai adaosŭ vedrăritulŭ
2 bani vadra; Boierii și mănăstirile : desetina țărănesce.
- » alŭ 82-lea. *Nicolai Mavrocordatŭ V.V.* (1710). Pre țără patru pecetluiturŭ într'unŭ anŭ. Iar de mazilŭ și mai greŭ.
- » alŭ 83-lea. *Dumitrașco Cantemir V. V.* Baniŭ steagului, 2 sfer-turŭ. 3 galbenŭ. Aŭ mai scăduțŭ țera. Mazililorŭ pre jumătate l'aŭ scăduțŭ.
- » alŭ 84-lea. *Neculai Mavrocordatŭ alŭ doilea rândŭ*. 1712.
În țără nu era greŭ de birŭ. Aŭ ertatŭ desetina de totŭ mănăstirilorŭ și mazililorŭ.
- » alŭ 85-lea. *Michai Voevodŭ alŭ treilea rândŭ*. (1716).
Grele hărtii. Pre mazilŭ, mănăstiri dajdii și desetină țărănescă. Iarășŭ desetină indoită. Văcăritŭ. Doi galbenŭ de mără, doi de prisacă, doi de fie-care țiganŭ.
- » alŭ 86-lea. *Grigorie Ghica V.V.* 1707. (1)
Văcăritŭ, civerturŭ și hărtii ușore. Aŭ scăduțŭ desetina boiarilorŭ. Apoi aŭ stinsŭ mănăstirile și mazilii cu vedrăritŭ, desetină pe țiganŭ și moldovenŭ, cu hărtiile, pe preoți, diaconŭ, mucarelŭ.
- » alŭ 87-lea. *Constantin Mavrocordatŭ V.V.* 1731.
Hărtii, civerturŭ, desetină indoită, vedrăritŭ, văcăritŭ, hărtii, pogonăritŭ. Conița totŭ într'unŭ anŭ; dajde aŭ iertatŭ mănăstirilorŭ și mazililorŭ.
- » alŭ 88-lea. *Grigorie Ghica V.V. alŭ doilea rândŭ*. (1736).
Baniŭ stégului cu asupreală. Aŭ pusŭ mănăstirile, mazilii, preoții la grele dajdii și 5 lei de cărciumă și văcăritŭ; hărtii, care împărătesceŭ, Ialovița, chile și alte greutăți, întocmai ca la Duca Vodă.
- » alŭ 89-lea. *Iarășŭ Grigorie Ghica V. V.* după ce s'aŭ dusŭ Muscalii (1739).
Iarășŭ hărtii, văcăritŭ.
- » alŭ 90-lea *Constantinŭ Mavrocordatŭ alŭ doilea rândŭ*. 1740.
Aŭ ridicatŭ dajdiile celorŭ ce aŭ fostŭ boieri mari. Pre mazilŭ i-aŭ ușuratŭ. Aŭ ridicatŭ dajdiile mănăstirilorŭ,

(1) Sunt, cum se vede, multe date greșite. Nu scimŭ deca erorea e a lui Vartolomei, ori a copistului Țicău.

preoților, diaconilor. Baniî steagului 105 par.—6 civer-turi într'ună ană. Văcăritulă, Pogonăritulă. Conița aū iertatū.

Notă. Mai urmăză 12 domni, până la venirea Muscalilor sub Const. Mavrocordatū, in țilele autorelui. Birurile nu a apucatū încă ale însemna și nici datele domnesci.

A n e x a B.

Tabela hramurilor Mitropoliilor, Episcopiilor și Mănăstirilor din Moldova, de Arh. Vartolomei Măzăreanulă.

- Δ). *Mitropolia Sucevei.* Marele Mucenicū Gheorghie.
 κ). *Mitropolia din Iași.* Stratenia.
 ρ). *Episcopia Romanului.* (Nu este indicatū hramulū. V. A. U.)
 Α). > *Rădăuțului.* St. Nicolae.
 ε). > *Hușului.* Sfinții Apostoli Petru și Pavelū.
 Δ). *Mănăstirea Putna.* (Titorii. Stefanū Voevoda feciorū lui Bogdanū Voevodū, din Muntenia (?) 1466. Adormirea Maicei précurate.
 κ). > *Bistrița.* Maicii Précurate. Titorii : Alexandru Voevoda celū Bêtrânū. 1449 (1) „ΑΥΜΩ.
 ρ). > *Mo'ldovița.* Buna-Vestire a Précuratei Maice. Alexandru Voevoda celū Bêtrânū și Petru Rareșū Voevoda. 1437. (1).
 Α). > *Niamțului.* Înălțarea Domnului. Alexandru Voevoda celū Bêtrânū și Stefanū Voevoda 1458.
 ε). > *Voronetului.* St. Mare Mucenicū Gheorghie. Stefanū Voevoda. 1458.
 σ). > *Sf. Ilie lângă Sucéva.* Stefanū Voevoda. 1458.
 ζ). > *Bisericații.* Buna-Vestire. Stefanū Voevoda. (o vorbă indescifr.).
 η). > *Homorulū.* Adormirea Maicei Précurate. Alexandru Voevoda celū Bêtrânū și Petru Rareșū Voevoda. 1539 (1)
 θ). > *Pobrata.* Sf. Neculae. Petru Rareșū Voevoda. 1536.
 ι). > *Risca.* Sf. Neculae. Petru Rareșū Voevoda. Macarie Episcopū Romanului, Bucium Vornicū. 15... (o cifră rău făcută).
 ΔΓ). > *Pangarați.* Sf. Dumitru. Alexandru V.V. Lăpușneanulū. 1550.
 ΚΓ). > *Slatina.* Schimbarea la față. Alexandru Vodă Lăpușneanulū. 1561.

NB. Mai urmăză pregătite rigle pentru alte monăstiri până la 49, dar Vartolomei nu și-a completatū lucrarea sa.

(1) Mereū date eronate! Este óre greșala copistului ori a lui Vartolomei Măzăreanulū?

Anexa C.

Mórtea Domnilorū din Moldova, tabelū de Arh. Vartolomei Măzăreanulū.

<p>a). Dragoșū Voevoda.
 b). Sasū Vodă feciorū lui Dragoșū Voevoda.
 r). Lașco Voevoda.
 A). Bogdanū Voevoda.
 e). Petru Vodă feciorū lui Mutes (Mușatū ? V. A. U.)
 s). Romanū Vodă.
 z). Stefanū Voevoda.
 H). Petru Voevoda.
 d). Iuga Voevoda.
 ũ). Alexandru Voevoda. Mórtea lui a fostū in Scaunū.
 ai). Iliășū Voevoda feciorū lui Alexandru Voevoda. L'a orbitū frate-sēū Stefanū V.V.
bi). Stefanū Voevoda feciorū lui Alexandru V.V.</p>	Pentru aceștia nu arētā in letopiseșulū țerei Moldovei in ce chipū și unde le aū fostū mórtea.
- I-aū tăiatū capulū Romanū V.V. nepotulū sēū.
- ri). Romanū Voevoda. Aū muritū otrăvitū de Petru Voevoda.
 Ai). Petru Voevoda. Aū muritū cu mórte bună, in Scaunū.
 ei). Stefanū Voevoda. Aū muritū cu mórte bună, in Scaunū.
 si). Ciuberū Voevoda. Nu scrie cum aū muritū.
 zi). Bogdanū Voevoda. I-aū tăiatū capulū Petru Aronū Voevodū.
 hi). Alexandru Voevoda. Aū muritū la cetatea Alba.
 di). Bogdanū Voevoda. Nu scrie in ce chipū aū muritū.
 k). Petru Aronū Voevoda. Scriū istoriile că l'arū fi omoritū Stefanū Voevoda.
 ka). Stefanū Vodă celū Vestitū. Aū muritū cu cinste in Scaunū.
 kb). Bogdanū Voevoda feciorū lui Stefanū Voevodū. Cu cinste in Scaunū.
 kg). Stefanū Voevoda feciorū lui Bogdanū Voevodū. Cu cinste in Scaunū.
 kd). Petru Rareși Voevoda. Aū muritū cu cinste in Scaunū.
 ke). Stefanū Voevoda feciorū lui Alexandru Voevoda. L'aū omoritū Arboresciū in cetatea Sucevei.
 ks). Cornea Portariulū Voevodū. L'aū omoritū Mihulū Hetmanulū.
 kz). Iliășū Voevodū feciorū lui Petru Rareșū. S'aū turcitū. L'aū omoritū Impēratulū.
 ki). Stefanū Voevoda frate lui Iliășū V.V. L'aū omoritū boiariū sub cortū.
 ks). Șoldea Voevodū. L'aū insemnatū la nasū, l'aū călugăritū.
 l). Alexandru V.V. Lăpușeanul. Aū muritū cu cinste in Scaunū.
 la). Despotū Voevodă grecū ăntăiū. L'aū omoritū Stefanū Tomșa Voevodū.

- АВ). Bogdanŭ Voevodŭ feciorŭ lui Alexandru Voevodŭ. (nimica nu însemnăză).
- АГ). Ioanŭ Voevoda. L'aŭ legatŭ Turciŭ de cȳdele cȳmilelorŭ, l'aŭ ruptŭ.
- АД). Petru Őchiopulŭ Voevodŭ. Surghium la Halep. Aŭ muritŭ în țera Nemțescă.
- АЕ). Ioan Potcovă Voevoda. L'aŭ omoritŭ Petru schiopulŭ Voevoda.
- АС). Ianculŭ Sasulŭ Voevoda. Craiulŭ Leșescŭ i-aŭ tăiatŭ capulŭ.
- АЗ). Aron Voevoda celŭ cumplitŭ. Craiulŭ ungurescŭ l'aŭ ținutŭ închisŭ până aŭ muritŭ.
- АИ). Stefanŭ Rađu Voevoda. (Nimică).
- АК). Irimie Movilă Voevoda. Cu cinste aŭ muritŭ în scaunŭ.
- АМ). Simion Movilă Voevoda. Idem.
- АД). Constantinŭ Movilă Voevoda. (Nimicŭ).
- АК). Stefanŭ Tomșa Voevodŭ. (Nimicŭ).
- АГ). Doama Irimiei Voevoda și cu fiulŭ ei Bogdanŭ Voevodŭ.
I-aŭ luatŭ la Tarigradŭ. Pe dȳnsa aŭ luat-o femea unŭ turcŭ. Pe dȳnsulŭ l'aŭ turcitŭ. Acolo aŭ și muritŭ.
- АГ). (sic). Radulŭ Voevoda. Aŭ muritŭ cu cinste în Scaunŭ.
- АД). Gasparŭ Voevoda. Francŭ. Nȳptea l'aŭ omoritŭ aŭ lui ȳmenŭ.
- АЕ). Alexandru Iliășŭ Voevoda. Inchișŭ la Tarigradŭ.
- АС). Mironŭ Movilă Barnoski. I-aŭ tăiatŭ capulŭ Impȳratulŭ.
- АЗ). Alexandru feciorŭ Radulŭ V.V. (Nimica).
- АИ). Meise voevodŭ. (Nimica).
- АК). Alexandru Iliășŭ Voevodu. (Nimica).
- И). Vasilie Voevoda. Aŭ muritŭ în Tarigradŭ, cu cinste.
- ИА). Stefanŭ Gheorghie Voevoda. (Nimica).
- ИК). Ghica Voevoda (Idem).
- ИГ). Constantinŭ Voevoda (Idem).
- ИД). Stefanŭ Voevoda. Aŭ muritŭ cu cinste la Tighina.
- ИЕ). Eustratie Dabija V.V. Aŭ muritŭ cu cinste în Scaunŭ.
- ИЗ). Duca V.V. celŭ bȳtrȳnŭ. În pedȳpsă aŭ muritŭ în țera leșescă.
- ИС). Iliășŭ Voevoda. Sȳracŭ aŭ muritŭ în Tarigrad.
- ИИ). Petriceico Voevoda. Mazilŭ aŭ muritŭ în țera Leșescă.
- ИК). Dumitrașco Cantacuzino V.V. (Nimicŭ).
- ИЛ). Antonie Roset V.V. (Nimicŭ).
- ИД). Constantinŭ Cantemirŭ V.V. Cu cinste aŭ muritŭ în Scaunŭ.
- ИК). Constantinŭ feciorŭ Ducăŭ V.V. (Nimicŭ).
- ИГ). Antohie Cantemirŭ Voevodŭ, (Imd.)
- ИД). Mihaŭ Racoviță Voevoda. (Idem).
- ИЕ). Nicolae Mavrocordatŭ Voevodŭ. (Idem).
- ИС). Dumitrașco Cantemirŭ V.V. Aŭ muritŭ cu cinste în țera Rusescă.

- 33). Gregorie Ghica V.V. (Nimica).
 34). Constantin Mavrocordat Voevoda. Aŭ muritŭ in Iași cu cinste.
 35). Iancul Mavrocordat V.V. Aŭ muritŭ săracŭ in Tarigradŭ.
 6). Grigorie Ghica V.V. alŭ treilea rândŭ. (Nimica).
 6a). Constantin Mavrocordat alŭ treilea rândŭ. (Nimica).
 6B). Constantin Cehan Racovița V.V. Aŭ muritŭ in Scaunŭ in Bucuresci.
 6r). Matei Ghica Voevoda.
 6A). Scarlatŭ Ghica Voevoda.
 6e). Ioan Theodor. De trupŭ frate preosfințitulŭ Gavriilŭ metropolitulŭ. (Nimica).
 6s). Gregorie Ioan Calimah Voevoda. (Nimica).
 63). Gregorie Alexandru Ghica Voevodŭ.
 6H). Gregorie Ioan Calimah Voevoda (alŭ doilea rândŭ).
 6d). Constantin Mavrocordat Voevoda. Și atuncea aŭ venitŭ Muscali. Aŭ muritŭ cu cinste in Iași.

Anexa D.

De câte ori aŭ prădatŭ țera Moldovei Tătarŭ și aŭ robit-o și de câte ori aŭ prădatŭ și aŭ robit-o Turciŭ, Leșiŭ și alte neamuri, începândŭ de la Dragoș Voevoda înteiulŭ Domnŭ până la mărtea lui Constantin Macrocordatŭ in Iași, adecă până aŭ luatŭ Muscali Moldova de sub stăpânirea Turculŭ, in anii 1769 Septembrie in 7 zile.

- a). Turciŭ aŭ prădat-o in zilele lui Stefanŭ Voevoda. In anii 6981, și s'aŭ dusŭ in Muntenia.
 B). Nalivaico și Loboda Hetmaniŭ cu Cazaciŭ in zilele lui Stefanŭ Voevodŭ.
 r). Sultanŭ Mehmed Impăratulŭ Turcescŭ cu Turciŭ aŭ arsŭ, aŭ prădatŭ, an robitŭ in zilele lui Stefanŭ Voevoda.
 A). Hroit cu Turciŭ aŭ arsŭ Suceava, aŭ robitŭ și aŭ prădatŭ țera.
 e). Albert Craiulŭ Leșescŭ cu Leșiŭ aŭ prădatŭ țera.
 s). Craiulŭ Leșescŭ iarăși aŭ prădatŭ totŭ in zilele lui Stefanŭ Voevodŭ.
 3). Leșiŭ aŭ prădatŭ și aŭ robitŭ.
 H). Radulŭ Voevoda cu Munteniŭ aŭ prădatŭ, aŭ arsŭ. } In zilele lui Bogdanŭ
 d). Jicmond Craiulŭ Leșescŭ aŭ prădatŭ, aŭ arsŭ. } Voevoda.
 i). Tătariŭ aŭ robitŭ și aŭ prădatŭ pe 3 locuri.
 ai). » iarăși aŭ robitŭ și aŭ prădatŭ.
 ki). Tătariŭ aŭ prădatŭ și aŭ robitŭ in zilele lui Stefanŭ Voevoda.
 ri). Turciŭ și Tătariŭ aŭ implutŭ țera in zilele lui Petru Rareșŭ Voevoda.
 Ai). Bogdanŭ Voevoda cu Leșiŭ. In zilele lui Ioan Voevoda.
 ei). Tătariŭ aŭ robitŭ și aŭ prădatŭ. Asemene.
 si). Leșiŭ aŭ prădatŭ țera până in Iași. In zilele lui Alexandru Iliăși Voevoda.

- зї). Tătarii aŭ robitŭ, aŭ prădatŭ țera în țilele lui Vasile Voevoda.
 иї). Cazacii aŭ prădatŭ până în Huși în țilele lui Ștefanŭ Gheorghie Voevoda.
 дї). Tătarii aŭ robitŭ, aŭ tăiatŭ, aŭ prădatŭ în țilele lui Duca Voevoda.
 к). Aŭ ernațŭ Tătarii în țeră, aŭ robitŭ pe furișŭ în țilele lui Dumitrașco Cantacuzino Voevoda.
 κ). (sic). Tătarii aŭ făculŭ stricăciuni în țilele Ducăi Voda.
 κλ). Tătarii aŭ robitŭ și aŭ prădatŭ în țilele lui Petriceicŭ Voevođa.
 κκ). Craiulŭ Sobieski cu Leșii aŭ stricatŭ tŭtă țera, sub Constantinŭ Cantemirŭ Voevoda.
 κγ). Craiulŭ Sobieski și alŭ douilea aŭ stricatŭ țera sub Constantinŭ Cantemirŭ V. V.
 κδ). Tătarii aŭ robitŭ, aŭ prădatŭ, (sub același).
 κε). Tătarii aŭ prădatŭ aŭ robitŭ sub Dumitrașco Cantemir V.V.
 κς). Tătarii aŭ robitŭ, aŭ prădatŭ, sub Mihaï Racoviță V.V.
 κζ). Tătarii aŭ prădatŭ, aŭ robitŭ, sub Mihaï Racovița Voevoda. (1).

Anexa E.

Câte cărți aŭ tălmăcitŭ și aŭ scrisŭ Archimandritulŭ Vartolomei Măzărca-nulŭ de când aŭ venitŭ din țera Moschicească și unde sunt acele cărți?

Câte cărți ?	La cine sunt.	No.
Carte : Cuvintele din Prologulŭ moschicescŭ, pe trei luni.	} La S-ta Mănăstire Putna.	Δ).
Carte : Cuvinte din prologulŭ Moschicescŭ, iarăși pe 3 luni.		Β).
Carte : Cuvinte din prologulŭ Moschicescŭ, iarăși pe trei luni.		Γ).
Carte : Canónele de la paveceria.		Δ).
Carte : Criniŭ Țarinei.		Ε).
Condica de tŭte scrisorile s-tei mănăstirii Putnei.		ς).
Condica pentru toți țiganiŭ numitei mănăstirii.		ζ).

(1) Și acestŭ tabelŭ ca și celŭ din umŭ a rămasŭ necompletatŭ și necorectatŭ de autorŭ.

Câte cărți ?	La cine sunt	No.
Cartea sfântului Isihie. » . » Teodor. » » Kilsoskie	La Eromonahulă Michailă starețului de la Ursóia.	а). в). г).
Carte : Călugărie în Shimă. » Apofegmata. » Ezop. » Ioan Scariașulă. Cartea Voroavei. Letopisēțu de la zidire. Cuvintulă luă Ipolit. Vedeniile luă Gregorie. Condică de tóte scrisorile Mă- năstirei Bisericanii.	La P. Sa. Кириѣ кир Іакѣв Прѣимъ Митрополитъ. La s-ta mănăstire Bisericană.	а). в). г). д). в). г). д). е). с).
Carte : Єфрем сирійс. » ирика Іерѣполитика.	La P. Sa Chirio Chir Leon, Episcopu Romanulă.	а). в).
Carte : Євѣрїѣ исташиа (?)	La S-ta Mănăstire Niamțulă.	а).
Carte : Катихіизис ѿ свѣрт. Казанїѣ лѣи Ядѣтанасїѣ Єпис- копѣ тѣѣрѣславїѣ, лѣ лѣнѣлѣ нѣвѣ.	La Preo-sfinția sa Chirio Chir Dosithei Episcopu Rădăuțulă.	а). в).
Панихіидникъ cu 8 canóne pen- tru morți. Canonulă la răstignire. Paraclisulă și viețile sfințiloru Apo- stolă Petru și Pavelă. Панихіидникъ мликъ. Carte : Dulce învățatură. Condica tuturoră scrisoriloru sfin- tei Mănăstiri Solcăi. Intru aceeași și isvodă de tóte odórele, vest- mintele.	La S-ta mănăstire Solca.	а). в). г). д).
Carte : Ezopul.	La d-lă spătară I. Cantacuzino.	а).

Câte cărți ?	La cine sunt	No
Viața s-tului Xenofont. Calindarū mare pe 112 anī. Două calendare iarășī mari.	» » Banulū T. Cantacuzino. » » Spăt. Iord. Cantacuzino. » d-lorū Ispravnicīi de Suceava.	в). г). д-lorū
Carte : Letopisețul de la zidire în aniī.... Cuvīntulū s-tului Ipolitū. Vedenia s-tului Gregorie. Catavasiariū la praznice cu pas- scalia și cu nașterea luneī, iprocī. Letopisețulū țērei Moldovei, adecā acēstā carte cu extractulū eī.	La archimandritulū Vartolomeī Măzăreanulū.	д). в). г). д). е).
Slujba s-tului Onofrei.	La Мзстнорк. (La mōnăștioarā?)	д).

фак ѡ кзрцї.

Iar peste totū аз кзрцї.

Observări.

Din cărțile trecute și netrecute de autorū în tabelulū de mai susū, amintimū :

1). Leturghia arhierescā cea tradusā din rusesce și care se păstrează la Mitropolia din Iași.

Codice in 1°. de 151 pagine, micū, cu litere capitale tipografice; foarte frumoasă scrisore. Codicele are, la prima paginā titlulū următoriu : **М**трс слава | чей деуфїицк, девиā | цк фзкзтбарей ши недес-
пзр | цїтей сф теї трїцї, а тātзлїи | ши а фїюлїи, шл а сфнтлїи
Дхъ ; | ꙗ пренорочїтеле зїле пре благочестїкеї | ꙗ сїшї стхпзштбарей
Мареї Дбалнен | Пбастре Скатерїна Алєїевны Імне | ратрїцї а тбатк
Росїе. ши а дїадбхї | лїи ей вїне крєднїчбсдлїи Дмїнь Цєсарєвнїк ши
мáрелїи Кнїзъ Пáвель Петрбвичї | дснх áрхїерáска ўсєрдїє á Преос-
фнїцї | и сáле кѣркъ Інобєнтїи Єпѣкъ Хсїшдлї | сáс тхлмзчїть днпє
словенїє, ши сáс | скрїск пє молдовенїє ачáстк сфнтк кáр | те чннбв-
ннїк, а сфнїцїтей сáджїрї | áрхїерєцїи, ꙗ сфнїта ꙗ пзрхтáскз | четáте

Санктпетербург, ꙗ анїй де ла | Христоу мѣнтѣторюу Нѣстрѣ дѣѣ (1770).

Де смерѣтѣль, ши мѣать пѣкѣтѣсь Бардоломѣн | Мазерандѣль Ар-
химандрѣтѣль сѣнтѣй Мѣтѣри | Сѣбѣзи дѣнь Молдѣва.

Până la vorbele : «după archierésca» totu titlul este în chinovară, apoi vorbele : *Inocentie «Episcopu Hușiului»* și vorbele : «*cinovnicu a sfintei slujiri arhieresci*», și *împărătesca cetate Sanct-Petersburg.*— *Hs. Mântuitorul nostru*. Asemene inițiala Д (în «ДШУ»; în litera Д la vorbele : «*în sfânta cetate*» și «*în anii*».

Se poate sci chiar și luna în care Măzărénul a scris codicele acesta, căci la pagina 86, adică la mai mult de jumătate, pe marginea de jos a paginei a însemnat aceste vorbe : «*Aprile 15 am scris până aici*».

La finea Codicelui a adaos Măzăreanul următoarea precioasă informațiune istorică :

«In anul de la Hristos mintuitorul nostru | 1769 Septembrie . . . zile, armia | Rosiei a biruit pe Turci la Hotin, și den | ceea parte de Hotin preste Nistru, și ia scos | din țara Moldovei. |

«Intru același an . . . zile, armia Rosi | ei a intrat în Iași și cu ajutoriul lui Dumnezeu | a luat sub stăpinire | deosebit de Bender | toată țara Moldovei. |

Intru același an, în luna lui Noembrie, Preosfinți | tul Gavriil Mitropolitul Moldovei și cu Dum | nealor veliți boiar, ca să trimeată deputați la | Sanct-Peterburg a ales pe sfinția sa Inocentie | Episcopul Hușiului și pre Vartolomei Archiman | dritul de Solca și pre Venedict igumenul de Moldo | via, pre Dumnialor boiarul Ioniță Paladie vel Logof. | și pre Dum. Ianakakie Milo Vel Spat. și Dekemvrie 5 | i-a pornit pre toți.

«Iară în Sanct-Peterburg a sosit în anul 1770 | Martie în 8 zile, însă Dumnialul Logofet Ioniță Paladie | n-a ajuns până la Sanct-Peterburg ce s-a prestăvit la Nijna.

«Intru acestaș an Mart. 28 numiții depu | tați s-a învrednicit a fi inaintea Marii Sale | Imperătritei Ecaterinii Alexievnei, a toată Rosia»

*

2). Condica de documente a mănăstirei Homorului, de care deja am vorbit, în posesiunea Academiei, cu No. 111.

Iată ce analiză putem aduce de această condică, pre lângă ce am dis mai sus :

După deprinderea sa, Măzăreanul face în această condică, la pagina 103 (numerotarea modernă a Academiei) un tabel cu titlu : «Care fericitū ctitorū aū datū moșii sfintei mănăstiri Homorului și ce moșie și în care anū și lună le aū datū».

Iată rubricile ce are tabelul : a). Numărul curent. b). Numele fericitului ctitor. c). Numele moșiei. d). În care anū, lună, cislă (șioa).

La pagina 328 (numerotarea vechiă) aduce un «extract (екстракт ?) de toate scrisorile câte are (арх) sfânta mănăstire Homorului, de la zidirea ei și până întru acestū anū 1776 Ghenar 1».

Tabelul are aceste rubrici : a). No. b). Câte scrisori și pe care moșie. c). Numărul bucăților.

La pag. 11 (330) Măzăreanul face un nou tabel cu titlu : «Care fericitū ctitorū aū datū țiganī robī sfintei mănăstiri Homorului și în ce anū și lună i-aū datū».

Acestū tabel are următoarele rubrici : a). No. curent. b). Numele fericitului ctitor. c). Numele robilor țiganī. d). Câte salașuri aū datū. e). Ani, luna, cislă.

După aceste tabele Măzăreanul aduce un resumat din hrisovele mănăstirei. La pagina 107 (numerătore modernă) este resumată pe larg : «Привелѣнія маре пре тоате câte ле а сфнтей мнхвстїри Хоморлашї, ꙗ каре жете скрhc шїу сѣтѣл фередеѣнїи».

La finea actului cetim :

«Acastă privilegie este scrisă în condica sfintei mănăstiri Homorului la fila 212 și dintru aceeași condică s'aū scris și aice, prin silința Cuvioșii sale крп Antim igumenul sfintei mănăstirei Homorului și prin ostenela Archimandritului Vartolomei Măzăreanul, în anū 1779 Augustū 13 șile.

La pagina 116 (numerotare nouă) se cetesce cele mai de jos :

«In sciința să fie tuturor :

«In anulū 1776 fiindū igumenū sfintei mănăstiri Homorului sfinția sa kir Dositei Putneanul, s'aū silit și aū făcut condică de moșile numitei mănăstiri, după cum anume și pre rëndū arată întrânsa, și celelalte moșii toate s'aū scris, iar moșia Feredeeni și moșia Brănescii nu s'aū scris, fiindū-că scrisorile acestorū 2

moșii, era la preosfinția sa *крупс крп* Gavriil Mitropolitul Moldovei. Iară întru acestă ană 1779 fiindă igumenă numitei mănăstiri sfinția sa kir Anthim, iarăși Putneanu, a adusă scrisorile acestorū 2 moșii de la mitropolie și după aceea a socotitū cu frații ca să le scrie întru aceastași condică și a pofțitū pre archimandritulū Vartolomei Măzăreanulū iarăși Putneanu, care vechendū că aceste trebuințe sunt spre folosulū numitei mănăstiri, a venitū la numita mănăstire (fiindū-că iarăși sfinția sa a scrisū și numita condică) și a scrisū întru acēstași condică și scrisoșile acestorū 2 moșii ce s'aū dīsū mai susū, adecă a Feredeenilorū și a Brăneștilorū, care dintru începutū sunt scrise și cu moșia Strahotinulū. Așide-rea aū mai scrisū și loculū celorū-lalte moșii, ca ori-ce pricină a fiesce-care moșie, se va nasce de acmu înainte întru aceastași condică, spre cunoscința tuturorū, după cum asemenea și pre rândū s'aū scrisū întru aceastași condică. Anulū 1779 Augustū 16 s'aū scrisū aceste scrisori întru aceastași condică.»

Apoi urmēză 5 acte ale moșiei Feredeenii și Branescii. Măzăreanulū nu a copiatū tōte documintele acestorū moșii, dar a pregătitū rigle pentru ele, cari aū rēmasū în albū. Condica se termină cu actele moșiiilor Steuceni-Covasna.

*

3). Condica de documente a mănăstirei Precista din Romanū și alte asemenea, conservate în Archiva S-tului Spiridonū din Iași.

*

Am menționatū mai susū între lucrările Archimandritulū Măzăreanu unū Letopisețū alū țerii. Am adaosū a dīce, că acelū Letopisețū nu ne-aū venitū în originalū pină la mâna noastră ci numai prin o copie posterioară, acea a lui Țicău, de care copie am vorbitū în tomulū I al Operelorū complete Costiniane, la pag. 44. De părintele Măzăreanu am mai aflatū scrisă însă, la călcăiulū codicelū E (celū cu No. 238 la Academie) continuarea cronicei, dela *domnia lui Gri-*

gore Ghica, încă la pag. 10 tom. I a Operelor complete ale lui Costin am arătată acesta, iar astăzi mă simțu datoru a aduce în anexă, câte-va fragmente din acestu letopisețu scrisu de Măzăreanu, și care este nu numai neîndoiosu autografu alu acestuia, ce încă îl credu că este o parte din Letopisețulu lui dispărutu (1).

Anexa F.

«Iordake Cantacuzino biv vel Logofetū. Adeverimū cu acestā scri-sore a noastră, că avēndū trebuință de câte-va istorii de învățaturi și alte ce ne-au trebuitū a le scote de pre cărțile grecesci, pre limba Moldovenescă, am pohtitū pre Dumnealū Duca Sotiriovicī tipografū de le-au scrisū și le-au tălmăcitū. Și la alte scrisori ce ne-au trebuitū grecesce, totū D-lui ne-au scrisū și căsătorindu-se în Moldova, noi l'am cununatū și din bună-voința noastră i-am datū danie și iam dăruit acești țigani anume, din drepti țigani robi ai noștri...

(*Urměză numele țiganilor și arētă de la cine i-a avutū*). Din acești țigani mai susū scriși (*iarăși numele celor 5 țigani*) să fie de la noi danie și dar D-sale hinuluī Ducăi tipografū și Giupăne-sei sale și fiilorū sēi și nepoțilorū și nime din fiī noștri să nu se amestece la dania mea, că dintr'alū meū am dăruitū.... ce să stă-pânescă țiganii sēi cu pace și să-și facă și ispisocū Domnescū pre acești țigani. Pentru credință am întăritū cu iscălitura și pecetia noastră. **Іас вѣстъ** зцѣг Іunie 16. (7263, decī 1755).

Iscălitū **Іордаке** Cant. Log.

Sigil mic
cu cernelă
cu Vultu-
rul bicept.

Scrisū de Constantinū Stat Diac de Divanū.»

(1) Nu numai din comparațiunea scrisorii ne-am convinsū că acestu fragmentū de Letopisețu este autografu al lui Măzăreanu, dar și din o notă marginală scrisă cu altă mână la pag. 304 verso Scrisoreea acestei note este de pe la începutulu secolulu alu XIX-lea. Vartolomei Măzăreanulū scrie în Letopisețulu sēu o informațiune relativă la unū Sturza, care arū fi luatū o moșie mōnăstirească, iară condeiulū de mână străină, în nota marginală, protestă contra aserțiunii lui Măzăreanu dicēndū : «*Aū bārfitū Părintele Măzăreanu*».

Iată acum și hrisovul obținut de Iordake Cantacuzino în favoarea lui Duca tipografulă.

«Cu mila lui Dumnezeu în Constantin Michai Racoviț Voevodă Domnă țerei Moldovei.

«De vreme ce alesul dintru obsteni (*sic*), Duca Sotirioviči de la **Θακοσ**, ne-au arătat hrisovă de la prea iubită fratele nostru Domnia sa Constantin Nicolai V.V., întru care scrie pentru mai susă numitulă, că aflându-se împodobit cu învățătura elinască, și letinască și de alte, știind bine și limba Moldovenască, întru care poate să talmăcească ori ce carte, ispitindu-se de Domnia sa mai cu dea-dinsulă, cu talmăcirea **οκτρονχσλσθ** celui mare și cu alte și s'au aflată vrednică, și avându și tipografia sa cu cheltuiala lui făcută, n'au lipsit ală agiutori dându și privileghia că trebuinciosă, cu care să potă avea odihna lui, nebântuită de cătră nimeni și să potă lucra necontentit lucrul tipografiei, ca să se îndestuleze țera, de cărți lipsită fiindă, cari se slăvesce numele lui Dumnezeu întru sfiintele biseriei. Prin care hrisovă întâiă hotărăsca ca să fie scutit elă cu totă casa lui și să ié și câte 20 *dă* (*sic*) lei lăfă pe lună de la cămara gospod, la Pasci și la Crăciună câte ună postavă, ună atlază. Așisderea să scutescă 150 stupi de desetină și 250 oi de gostină, nici ună bană pe aceste bucate să nu deé și optă ómeni scutiți de totă birulă ce ară fi pe alți, ca să-i fie număi pentru lucrul tipografiei. Așisderea și pentru cât plumbă *spiglos* (*sic*) și hârtie va aduce pentru tréba tipografiei, nici ună bană vamă să nu deé și de s'ar tâmpla să tipărescă Domnia noastră vre-o carte, după tocmela ce va avé să-i plătescă de la cămara noastră. Pentru acésta după dreptatea ce s'au căđută și cu cale fiindă, asemenea dar și domnia mea iam înoită și i-am întărită cu acésta carte a Domniei mele pentru tóte câte-să mai susă numite; și poftimă și pre alți luminați Domni ce voră fi de Dumnezeu rânduiți în urma noastră Domni și stăpânitori acestui de Dumnezeu păzită scaună ală țerei Moldovei, ca să întărescă care cu cale iaă făcută pentru

statornicia tipografiei, ca să le rămăe vecinică pomenire. Acesta scriemū.

Iaș Vleato 30⁰⁰ Marte 30.

Iw' Constantin Voevoda.

S'aū scrisū de Ιωανν. λογ. din Πόρυσ.

Trecutū la condică (1).

Iw'	K.	Iw'	K.
cap de boū		Ambele	
B	B	mărci	
Data		P.	B.B.

Sigiliū cam micl rosit.

Acestū uricū este reintăritū de acestași Domnitorū, in domnie nouē, astū-felū :

«Acestū hrisovū fiindū făcutū după dreptate l'am întăritū să se urmeze și la domnia acēsta pe deplinū, cum scrie mai susū ⁷²⁶⁴/₁₇₅₆ Mai 26.

Πρωτ. τ'. λογ.φ.

Anexa G.

Suret de pe hrisovulū scōtelorū din 1766.

«De vreme ce invēțatura și sciința săvērsescū deplinū pre omū și'lū facū vrednicū ca se alēgă binele de răū și adevērulū de neadevērū, pe dreptū din nedreptū, pe dreptate din nedreptate, ilū luminēzā ca in tōtā socotința lui seū lucrare, seū fapta să metahirisēscā și se povēțuiēscā cuvēntulū adevērulū deosebindu-lū de dobitocele cele necuvēntătore, și lucrătōriū făcēndu-lū tuturorū lucrurilorū celorū mestēșugōse și a epistimiilorū și savirsitoriiū de marī și vrednicī de laudā fapte și la cea desāvărșitā ilū face vrednicū, puternicū lăudatū, vestitū și fericitū, precum faptele arētā și sfānta scripturā vestesce dīcēndū : *fericitū omulū carele aū aflatū înțelepciune. Eū dīce înțelepciunea am lucratū, sfatulū și mintea și socotința prin mine cēi marī se mărescū și tiranū stāpānescū pe pāmīntū.* Acēstā invēțaturā este lăudatā in totū loculū și in tōtā arētarea ei vederatā și la tōte marginele pāmīntului vestitōre, iar

(1) Aceste prețiose acte le-am aflatū eū āntāiū in archiva metropoliei din Iași. Fōrte greșitū și lacunarū a publicatū (și numal hrisovulū) D. Erbiceanu in «Istoria metropoliei Moldovei și Sucevei».

la porțile stăpânilor este nelipsită. Decî și Apostolul Pavel vrea se fim înțelepți, îndemnându-ne ca să viețuim, nu ca neînțelepți ci ca înțelepți. Prin acesta Haldeii groznic, Eghiptienii puternic, Elinii minunați, Grecii laudați și la cea desăvârșită neamurile cele de la apus și meză-noapte ce au fost mai dinainte varvari, iar acum filosofi și de laudă vrednici. Prin această învățură fieste-ce meșteșug și epistemie s'au adaus și s'au revărsat totă puterea și stăpânirea s'au mărit atâta, câtă această știință și învățură este la omeni: lumină, tăria, laudă, podobă și împlinire desăvârșită. Într'această chip este învățura și întăresce pe om, iar neînvețătura, cum că este improtivnică și face pe om asemenea cu dobitoacele cele necuvîntătoare și neputînd face alegere, necunoscînd, nesciînd cuvîntul adevărului și că intru întineric a necunoscînței amblîndu, mărturisesce pricina stărei ce luminose și vestită a neamului nostru cu starea această ce se află acum intru atâta ticăloșită stare și vrednică de lacrimi a neînvețătorei, aflînd și noi pe supușii noștri ai țerii aceștia și mai virtos pe Cînul preoțesc, cari se cade se fie sarea creștinilor, povățuirea credincioșilor, sfeșnicul pravoslavnicilor, în cât să n'aibă deosabire preotul și mai în scurtă parte biserică de cea mirenescă, și norodul pravoslavnicilor să fie însetoșat de izvoarele cele Dumneșcesci a învățăturilor domnului nostru I. C. Și socotim și la datoria noastră cea cădută și cugetul înboldindu-ne, după Dumneșcesca poruncă ce avem, ca cei putincioși se ridice sarcina neputincioșilor, aflata, cu cale și de trebuință ca să dăm și să aședăm academie învățăturilor și a epistemiilor (prin care se întemează și se săvârșese în tot chipul fapta bună, luminîndu pre al nostru pravoslavnic neam). Și fiindu-că mai nainte vreme se afla scola necoprinsă cu cele trebuincioase spre necopsela ucenicilor, ca să aducem la starea cea mai desăvârșită a învățătorei spre înmulțirea dascălilor și a ucenicilor, iată dar am zidit din temelii această Academie, lângă metropolie, pre a noastră domnăscă cheltială, slobodă, îndestulată, și cu toate cele trebuincioase lucrurilor ei și cu biserica intru care se praznușce domnului și Dumneșcului

nostru I. C. Ş'am orânduită dascălă nu numai la această academie ce am zidită aice în Iaşi, ce şi în totă ţera, la fie care eparhie şi ţinut, câte ună dascălă, ca toţi creştinii ţerei acestia mireni şi copiii proţilor să se procopsescă cu învăţătura şi fapte bune; şi prin acestă ală nostru domnescă hrisovă hotărîmă plata şi lefelele dascălilor şi chiverniselele ucenicilor celoră străini şi săraci, ca să se dea nesmintită şi neclătită din dajdea cea rânduită a preoţilor şi a hiero-diaconilor ce se află în totă ţera. Şi măcară că acestia era rânduiri la dajdea scóloră, însă aflându-se supuşi şi la dajdea visteriei, cei supuşi se supăra de visterie pentru cele cătră dănsii rânduie dajdie ce dă peste ană; pentru care milostivindu-ne de-odată fôrte am micşorată această dajdie ce se da la visteria domnescă, uşurându greutatea loră ce avea mai nainte şi lăsându-i ea se dea la visteria domnescă fôrte puţină sumă, atâtă preoţii cât şi diaconii. Decă iată că hotărîmă anume prin acestă ală nostru domnescă hrisovă, cum nestrămutată şi neclătită să dea preoţii şi ero-diaconii pentru plata dascălilor şi pentru chivernisela şi economia ucenicilor, câte 4 lei noi într'un ană de totă preotulă şi diaconulă (adică) la 23 zile a le lui Aprilie câte 2 lei noi cum şi la 26 zile a le lui Octombrie iarăşi câte 2 lei noi să se dea asemenea, nesmintită şi nestrămutată, ca nu cum-va din puţină în puţină voră cerge spre străcăciune aceste rânduie şi hotărîte de la domnia mea spre folosinţa de obştie a neamului nostru celă pravoslavnică; iar cei ce voră vrea de acum înainte ca să se învrednicescă preoţiei, de se voră arăta iscutiţi şi vrednici spre procopsială şi învăţatură, să iea şi cărţi domnesci de milă şi de scutélă, ca nici de cum se nu se supere nici cu această puţină dajdie ce a rămasă să se dea la visteria domnescă. A isderea şi acei ce mai de mulţi ani s'au preoşit, de se voră arăta cu procopsială şi la stare bună a învăţaturei, spre folosinţa obştiei şi mântuirea sufletescă şi povătuirea supuşilor pravoslavnici, să iae şi acestia asemenea cărţi de mila această domnescă, ca să nu dea nemica la dajdea visteriei. Şi această milă li s'au făgăduită pentru ca să se silescă şi să se chinuiască spre iscuseria şi procopsiala învăţaturei şi ca se nu se zăticnescă ca

și mai înainte de greutatea birului acestuia a visteriei. Deci dar pentru aceste toate aședăm epitropi și purtători de grijă ai acestui sufletesc și de obște folositor lucru pre preosfinția sa părintele mitropolitul Moldo-Vlachiei, pe dumnealui Hatmanul Ioniță Cantacuzino, pe d-lui Vist. Iordache Costache, pe d-lui Vist. Hrisoscoleos, pe d-lui Pah. Manolache Bogdan, pe d-lui Vel Vist. ce va fi dupe vreme, pe Baș Costi Avraam, pe Baș Sandul Panaiti, pe Bas Coste Papafil, și pe Basi Constantin Panaite, pentru ca să fie purtători de grijă cu silințe și cu neadormire în totă viața lor și să împlinescă cele cădute și trebuincioase ale acestei domnesci academi; iar care dintre aceștii ca unu omu muritoru va petrece viața acésta trecétore, cei l'alți epitropi să alegă pre altul și pre acela să'lă cêră cu hotărîre domnescă; deci dar rânduim ca să se de plata dascalului celui mare a epistimurilor pe anu câte $\mu\phi$ lei și dascalului celui dintăi elinesc χ lei și ipodascalului elinesc lei și dascalului ce învață carte grecească bisericescă câte $\rho\pi$ (180) lei și dascalului latinesc câte 240 lei ($\sigma\mu$) și dascalului moldovenesc $\rho\kappa$ lei, iar pentru 20 de ucenici străini și săraci ce se voru afla la scôlă, pentru mîncarea lor, hârtie și cernelă, cu bucatariul și apariul lor, prin purtarea de grijă și economia epitropilor, să se dea pentru trebuința lor μ lei și la μ care lemne pentru toți cei ce voru locui în scôlă 375 lei și la bibliotecarul $\rho\kappa$ lei și psaltul 250 lei și la ierochierica celui grecesc 300 lei, la ierochirica $\rho\pi$ lei și dascalului elinesc și grecesc ce se află la scôla Galaților 250 lei, a caria scôlă să fie epitropu negușitorii ce locuesc acolo și dascalului elinesc și grecesc ce se află la scôla Botoșanilor $\rho\kappa$ lei, a căreia scôlă voru fi epitropi negușitorii ce voru locui acolo și la 3 dascalî moldovenesci ce sunt rânduîți la 3 episcopii, a Romanului, a Rădăuțului și a Hușiloru, fie-căruia câte 80 lei și la 23 dascalî moldovenesci ce s'au rânduîtu pe la ținuturi, la Sucéva, la Câmpu lungul Sucevei, la Némțu, la Bacău, la Putna, la Tecuci, la Covurlui, la Vaslui, la Tutova, la Fălciu, la Greceni, la Lapușna, la Kișnău, la Orhei, la Soroca, la Cernăuți, la Câmpul-lungul rusesc, la Do-

rohoi, la Botoșani, la Hirilău, la Carligatura și la ținutul Iașilor în 2 locuri, fiesce-căruia dascalu dintr'acești dascalii să i se dea câte 60 lei (3), iar epitropii să se adune odată într'unu anu la mitropolie și să se caute de adunarea tuturor veniturilor și cheltueleur și care nu va fi luat sfârșit și nu s'a implinit după acestu al nostru domnescu hrisovu să le caute tôte cu cercetare bună și cu silințe și ce va prisosi din venituri și din cheltuielile ce se voru economisi de către epitropi, să se cheltuiască la cărți și la organe mathematice și la cele-lalte trebuincioșe ale academieii; iar această rânduială ce s'a făcutu pentru dascalii școlilor, din ziua lui Sveate Gheorghe ce vine să începă rânduișii epitropii a purta de grijă dupe hotărîrea hrisovului Domniei Mele. Care pentru tôte aceste ce s'a rânduitu spre folosul de obște, prin acestu al nostru Domnescu Hrisovu, pohtimă Domnia-Mea și indemnămă frătește și pre iubiți frații Domni ce se voru rândui din Pronia Dumneșcă oblăduitori țerei aceștia, în urma noastră, ca să nu smințescă nici să zăticnescă starea și buna aședare acestei Academii, ei mai vartosu prin a loru domnesci hrisove, spre starea cea mai bună, de-a pururea să întărescă. Decî dar, s'a dat și acesta al nostru Domnescu Hrisovu întăritu cu a noastră Domneșcă iscălitură și pecete și cu patriarșicesci blastămuri a Pre-Svințitului Alu Nostru Despotu și Patriarchu a tötă lumea și cu a tuturor svinților Archiereii, pentru ca să aibă starea ei nestrămutată și neclătită. Și s'a scrisu hrisovul acesta în scaunul Domniei mele în orașul Iași în anul alu 3-lea, la anul mîntuirii 1766.

Proc. Vel. Vist.

Locul
sigiliului
mic, chinovar.

NB. Am aflatu acestu minunatu documentu în pachetul cu No. 21 al arhivei Episcopiei de Romanu.

Anexa H.

*Fragmente din Cronica lui Măzăreanu, începând de la Domnia
lui Grigorie Ghica.*

(1) Postelnicul Constantin s'a dus la Pörtă, s'a înștiințat (2) pentru Hatmanul Dumitrașcu că este în Dobrogea (3) tiptil, și fiind aproape de calea lui, s'a nevoit și l'a prins (4). A făcut scire lui Grigorie Vodă și ferecându-l în obeze l'a adus la Iași și l'a pus la grea închisore câte-va luni; a dat câți-va bani (5) și l'a slobozit și ducându-se la satul lui Ferești în ținutul Vasluiului, (6) peste 4 (7) zile a murit. În (8) al treilea an al domniei lui Grigorie Vodă s'a făcut pace (9) din toate părțile, deci Grigorie Vodă s'a apucat de a (10) făcut aceste pomemiri : A acoperit beserica de la mănăstirea Balica cu oale; (11) a tencuit beserica pe din afară foarte bine; a făcut tindă, pridvor (придвор); a zugrăvit-o peste tot «inontru»; făcut-a zid împrejură; clopotniță bună de piatră și curți frumoase de piatră; a îndestrat-o cu odore veșminte, cu bucate, cu moșii, cu robi țigani și cu vii, ca pre o monăstire deplin. Mai (12) făcut-a curți frumoase (13) și helășteu cu iaz (14) să fie de primblarea Domnilor. Făcut-a

(1) Manuscrisul lui Măzăreanu, alipit la codicele cu No 238, după fila 309, începe cu acest pasagi, care corespunde, cu puține modificări, la pasagiul de la pag. 405, tom. II, rëndul 20 al Letopisetelor țerei Moldovei, edițiunea I a domnului M. Kogălniceanu.

(2) «a oblicit pre D.mitrașcu Hatmanul» scrie letop. D-lui M. K.

(3) La un sat.

(4) Fiind aproape de calea lui, Constantin Postelnicul a um'lat cum a putut și l'a prins.

(5) a dat câte-va pungi de bani și apoi iertându-l l'a slobozit.

(6) Lipsesc vorbele : «în. Vaslui».

(7) Trei, patru zile și a murit.

(8) Măzăreanu suprimă mai totu-d'a una conjuncțiunile și taie mai mult frazele sale. Așa și aci suprimă vorba «iară».

(9) Adadauge : bună.

(10) Adaus la Măzăreanu vorbele subliniate.

(11) Edițiunea Kog. pune între toate aceste fraze conjuncțiunea «și».

(12) Așijderea loc. mai.

(13) Scumpe loc. frumoase.

(14) Kog. ad. frumoase.

în Iași la curtea domnască la pörtă unŭ turnŭ mare *de piatră*; pus-ău și unŭ ceasornicŭ mare întru acelașŭ turnŭ. Făcut-ău și «doao» cișmele, fântăni aduse pre ôle, cu multă cheltuială, una denaintea porții curței domnești și una denaintea feredelui. Tocmit-ău (1) feredelŭ. Tocmit-ău câte-va case în curțile domnesci și odăile simenilorŭ (2). Făcut-ău casă frumôsă în Galata. Tocmit-ău chilii în Bârnova. *Acoperit-ău beserica de la mănăstirea Bârnovei*. Făcut-ău (3) și clopotnița și alte multe sfinte birericiă ău tocmitŭ și coperitŭ (4).»

Aci Măzăreanulŭ suprimă patru rënduri de la primul aliniatŭ din pag. 406 tom. II ed. I Kogălniceanu, relative la mórtea, în 7238, a unchiului lui Grigore Vodă Ghica, Neculai Vodă. Apoi urmază textulŭ lui Neculcea, mereŭ suprimândŭ conjuncțiunile dintre fraze și aducândŭ unele variante, cari nu le vedemŭ destulŭ de importante pentru a aduce aci în întregŭ textulŭ lui, mulțămindu-ne cu specimenulŭ de mai susŭ.

Este însă unŭ punctŭ, ori doue, de deosebiri mai esențiale, pe cari ne simțimŭ datorŭ a le semnala.

La pag. 410 din tom. II ed. I Kogălniceanu nu aflămŭ trecută o informațiune ce dă Măzăreanulŭ în codicele sêu, pag. 304, după vizita lui Grigore Ghica pe la mănăstiri și moșii boerești. Iată pasagiulŭ acesta : «Trecut ău unŭ solŭ mare leșescŭ la Pörtă și ău mersŭ pre Prutŭ și i-ău trimisŭ Grigorie Vodă boiarŭ și conacŭ întru întimpinare la Țuțora, ȃicândŭ solulŭ, că merge la Pörtă pentru întăritura păcii, fiindŭ împărăția noua, și n'ău zăbovitŭ la Pörtă ce iarăși s'ău întorsŭ pre Prutŭ, iar Grigorie Vodă iară i-ău trimesŭ la Țuțora conacŭ cu hatmanulŭ Sandu Sturza».

Mai notămŭ unŭ pasagiŭ care lipsesce în ed. I a D-lui Kogălniceanu și care arŭ veni în această edițiune la tom. II pag. 10, înainte

(1) Kog. ad. *așjderea*.

(2) Kog. ad. *și la grajduri ce era stricatŭ totŭ ău tocmitŭ*.

(3) Kog. ad. *așjderea și la Bârboi ău făcutŭ turnŭ și ău coperit-o*.

(4) Kog. *ău dresŭ și ău tocmitŭ*.

de ultimul aliniat. La acest pasagiu, pe margine, cine-va de la începutul acestui secol a pus nota marginală de care am vorbit mai sus, refutându o aserțiune a codicelui lui Măzăreanul.

Iată pasagiul lui Măzăreanul împreună cu nota adausă :

«Cu obiceiurile ce le găsișe Grigori Voevoda gata, făcute de alți domni, se stinsese de tot mazili, mănăstirile și totă țera; toate le grămădea într'un loc, adică: văcăritul, hărțile, vadrăritul, șverturi mari și desetina, iar într'un an a scos și pre țigani grele hărții. Scos-a pe preoți și pe diaconi un bir ce-i dăcea mucareriul, pre cei de frunte i-a pus câte 8 iar pre cei săraci câte 3 galbeni (vai și amar de dinși!); rădicătură neamului nu face, destul blăstem s'a agonisit. In toți anii Domniei lui, luă de la săraca țera câte 1500 pungi de bani. Iară altă-dată și mai mult, deosebit de dajdile ce lua de la mănăstiri și de la mazili, și s'a stins mănăstirile, Mazili și totă țera. Grigore Voevoda într'un rënd era să ierte mănăstirile și Mazili de dajde, și a poruncit hatmanului Sturzei să facă ispisoc de întăritura (*). Sturzi nu ia plăcută această milă asupra mazililor și a mănăstirilor, fiind lacom din fire, vrënd să inghițe moșile mănăstirilor și a mazililor, și pentru aceea el a făcut un ispisoc numai pre giuătate de mazili, iară pre giuătate a dat la țerănimie; vënd Grigorie Ghica Voevoda acel ispisoc, s'a mănăiat și l'a rupt și a întunecat Sandul Sturza această milă domnescă. Grigorie Voevodă are mare trecere la Pörtă, căci și pre Turcii Balgi îi îngrozisă atăta, cătu intru nimica nu pută face Turcii zulum omenilor».

(*) «A birfit părintele Măzăreanul pentru Sturza, pentru cele ce arată, fiind că nu s'a aflat la Sturza nici o moșie mănăstirescă, după ce mai ales a dăruit la mănăstiri moși, precum la Némțu, la Resboieni și la Bărboiu, și nici de la alții neci o moșie nu s'a aflat să fie luat, și după obiceiul călugăresc învățat fiind a huli, a scris aceste defăimări și hatur».

Oprimă, la aceste fragmente, anexa de față, din letopisețul lui Măzăreanul, care se întinde încă până la fila 330, și se termină întocmai cum termina Canta scrierea sa, tom. III, letopisețe, edit. I a D-lui M. Kogălniceanu, la pag. 188.

*

Notă. Înainte de a termina acestă memoriu, am mersă să vedemă codicele de documente scrisă de Mazareanu, de la st. Spiridonă din Iași. Acesta ne arătă, că decă activitatea măi mare literară a lui este până cătră anii 1780; însă de óre-ce acea condică este din 1800, apoi viața lui s'a prelungitū și cățiva anī din secolulū alū XIX. Pe la 1800 Vartolomei era, în adevărū, trecutū Egumenū la mănăstirea Precistei din Roman. Aci continuă a se numi și Vartolomei Putneanulū Măzăreanulū credū că muri, fórte bătrănū, după 1800.

Facsimile după scrisoarea Arhimandritului V. Mazareanu.

71 110 Преподобіи престоаві мѡшїнаѣ мѡнѡстырїи Хоморѣ, преференціана. Аніи 18на
 = еї = вєрховный апѡстолъ, пѣтръ шпавель, шпидгелалун
 шпде = тѣи = пѣрїицъ дела ииїа, шпдѣтїоу сфїцїи царїи
 зїиъ вѣи сѡдъ фїдѣтъ павїдѣ лѣи дїмїсѣдъ, партї лоръ сѡ
 фїа нѣ Іѡда, шпид влзетдмѡтдл ѡрїа, шпид ѡвїдрѡвїи
 аїїа царїи ѡ стѡрвѣтъ аѡтѡра дїмїсїи Хѡтѡсѣ: сїнцелѡ
 лоръ аѡтѡра лоръ, шп аѡтѡра фгїодрлоръ лоръ, царї Аѡтѡ
 Шпвафї = сѡд сурїеъ р аїїи = = 3 мн л
 поѡрїи

= Аїа стѡ прївєлїгїа ѡстї сурїеъ рїондїи сфїтїѡ мѡнѡсты
 Хоморѣ лѡ фїла = сѡ = шпдїнїтѡрї аїїа ш пѡндѣ
 нѣ сѡд сурїеъ шп аїїи, тїїи сїлїїнцѡ дѡвїошїнїа м
 дѡ Аївїиъ Іѡдмѣндѣ сфїтїи мѡнѡстырїи Хоморѣ. Шп
 тїїи ѡстїсїа мѡ Архіманѡрїтѡдѣ вѡрѡломеїи маѡрїандѣ
 рїанїи: Аѡтѡ = аїтѡстѣ = сї = зїїа =

Luat din condica monăstirei Homorului din biblioteca Academiei.

